

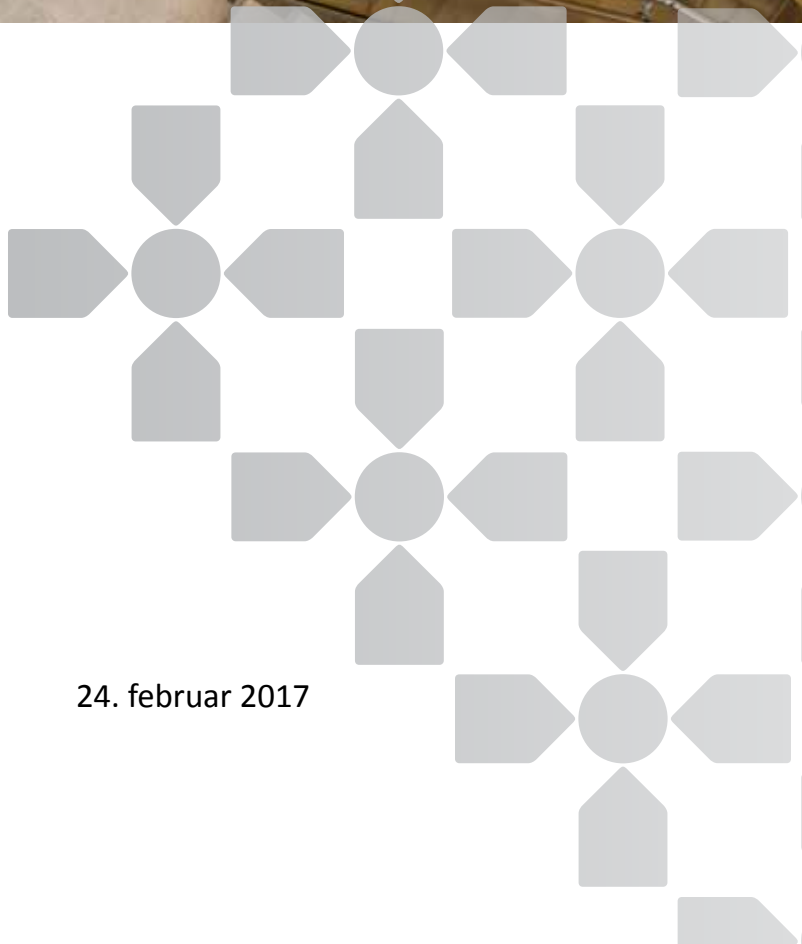
2016

KONKURRANSE
TILSYNET
100 år 1917-2017

24. februar 2017

Innhold

1.	Leders beretning.....	1
2.	Introduksjon til virksomheten og nøkkeltall	3
2.1	Virksomheten, samfunnsoppdrag og mål	3
2.2	Organisering og ledelse	5
2.3	Nøkkeltall årsregnskap Konkurransetilsynet og Klagenemda for offentlige anskaffelser	6
3	Aktiviteter og resultater i 2016	8
3.1	Oppnådde mål og resultatkrav i virksomheten.....	8
	Inngrep: Kontroll med foretakssammenslutninger	8
	Forbud: Samarbeid som begrenser konkurransen	13
	Forbud: Misbruk av dominans	16
	Pådriver for sunn konkurranse.....	18
3.2	Ressursbruk	22
3.3	Vurdering av oppnådde resultat	23
4	Styring og kontroll i virksomheten	25
4.1	Overordnet vurdering av styring og kontroll i virksomheten.....	25
4.2	Rapportering på øvrige punkt i tildelingsbrev 2016.....	25
4.3	Bemannings.....	26
4.4	Nye lokaler i 2016.....	28
5.	Vurdering av framtidutsikter	29
6.	Årsregnskap.....	31
	Vedlegg 1 – Saksstatistikk.....	41
	Vedlegg 2 – Likestilling og mangfold	42
	Vedlegg 3 - Det alminnelige prisreguleringsfondet: Årsregnskap.....	44
	Vedlegg 4 – Det alminnelige prisreguleringsfondet: Rapportering på prosjekter	47

På forsiden: Tre prosjektgrupper som jobbet med forbuds- og inngrepssaker i 2016.

Fra venstre: Tor Tvedt, Eirik Myking Midtbø, Eivind Campbell Lillesveen, Erlend Smedsdal, Trygve Bertin Eiken, Rebekka Søvik, Katrine Amdam, Lars Sjørgard (konkurransedirektør), Kathrine Tvedt Lavik, Elisabeth Steckmest, Marita Skjæveland, Hanne L. Falkanger, Line Halvorsen Hamre, Torje Andreassen, Cathrine Evertsen, Maja Niedersøe.

Foto: Bilde på forsiden og bilde Lars Sjørgard: Marit Hommedal.

Kilde illustrasjonsbilder: Bilder ved saksomtale: ScanStockPhoto. Illustrasjonsbilde bygg: ROM Eiendom.

Andre bilder og figurer: Konkurransetilsynet

1. Leders beretning

Det er stor bredde i håndhevingen av konkurranseloven i året som er gått. Alle de tre sentrale lovbestemmelsene er anvendt i mange ulike markeder. Tre foretakssammenslutninger er blitt stoppet i 2016; det største antallet noen gang i løpet av et år. Det er ilagt gebyr i en sak vedrørende ulovlig samarbeid. Overtredelsen gjelder samarbeid i forbindelse med anbud. Dette ser vi på som en alvorlig overtredelse av konkurranseloven. Videre er det varslet et rekordhøyt gebyr for misbruk av dominans, en bestemmelse som sist ble anvendt så langt tilbake som i 2007.

Markedene som tilsynet påvirker med disse sakene varierer fra ferje til skog, pizza, slam og mobiltelefoni. Noen omhandler svært store markeder, som ferjemarkedet og mobilmarkedet, mens andre markeder som skog og slam omhandler selskaper i markeder med begrenset omsetning. Men selv saker med liten direkte virkning har stor betydning for etterlevelsen av konkurransereglene. For eksempel synes forbudet mot et oppkjøp i skogmarkedet å ha påvirket selskapenes fremtidige handlinger hva angår fusjoner og oppkjøp i denne næringen. Stor bredde i håndhevingen sender et signal til selskaper i alle næringer at det lønner seg å overholde konkurransereglene. Den direkte virkningen av våre vedtak er betydelig, for eksempel illustrert i ferjemarkedet der én konkurranse kan ha gitt en milliardgevinst av at oppkjøpet ble stoppet. Likevel er det grunn til å tro at de indirekte virkningene har en enda større betydning for oss forbrukere.

Konkurransetilsynet har også vært en aktiv pådriver for sunn konkurranse i en rekke andre markeder, og vil fortsette dette arbeidet i 2017. En felles nordisk rapport om avfallsmarkedet har vært utgangspunkt for en rekke anbefalinger til denne næringen, blant annet bør kommunene vurdere om bruk av markedsmekanismer i de ulike ledd i verdikjeden for avfall kan gi større verdiskaping. Vi har lenge argumentert for at taxinæringen bør reguleres på en bedre måte, og ser positivt på flere forslag fra myndighetene for å legge til rette for sunnere konkurranse. Vi advarte mot forslag til tettere samarbeid i kjøttneringen (Nortura og KLF). Regjeringen fulgte i jordbruksmeldingen opp med å ikke støtte dette samarbeidet. Vi argumenterte for at det er positivt med konkurranse om å tilby parkering ved Stavanger lufthavn, og fylkesutvalget vedtok at kommunen kan tilrettelegge for privat konkurranse gjennom detaljregulering. Disse sakene illustrerer at vi er en aktiv pådriver for sunn konkurranse, og at vi prioriterer saker der vi har mulighet for å påvirke.

Tilsynet har opprettholdt det høye aktivitetsnivået fra tidligere år, mens antall årsverk gikk noe ned i 2016. I mitt første år som konkurransedirektør har det vært en målsetting å prioritere saker tidlig og å sørge for at vi har en portefølje som innbefatter mange typer saker i mange ulike markeder. Ressursbruk veies opp mot forventet effekt. Sammenlignet med 2015 ble en større andel ressurser brukt på saker om ulovlig samarbeid og misbruk av dominans. Resultatene fra 2016 viser også at tilsynet som synlig pådriver kan oppnå gode effekter for konkurranse uten å bruke for mange ressurser. Ved nye saker er både en god dialog med partene og tidlig bemanning sentralt for å tidlig kunne avslutte de sakene som det ikke skal gripes inn. Det sparer ressurser for tilsynet, men ikke minst for partene.

I 2016 flyttet Konkurransetilsynet inn i nye lokaler. Med både basekontorer, rom for prosjektarbeid og adskilte møterom for eksterne legger lokalene til rette for effektiv og profesjonell drift. Ansatte har opparbeidet seg god kompetanse, og har i gjennomsnitt lengre fartstid enn i de første årene etter at tilsynet etablerte seg i Bergen for tolv år siden. Klageavgjørelsene fra departementet i 2016 var alle i tilsynets favør, og konkurransemyndigheter fra andre land viser interesse for våre saksanalyser og arbeidsmetoder. Dette indikerer at kvaliteten av vedtakene er høy, og at kvaliteten ikke er påvirket av det høye aktivitetsnivået.

Endringer i konkurranseloven trådte i kraft i juli 2016. Den viktigste endringen er at fusjonskontrollen er harmonisert med EUs regler. Vi har også fått adgang til å inngå forlik i kartellsaker. Når Konkurranseskjennemnden etableres i 2017 vil det bety at departementet ikke lenger vil være ankeinstans, og det vil ikke lenger være noen åpning for en politisk overprøving av noen av våre vedtak. Dette vil styrke tilsynets uavhengighet, og derigjennom styrke muligheten for å håndheve konkurranseloven på en effektiv måte.

I 2017 er Konkurransetilsynet 100 år. De siste hundre årene har konkurransepolitikken skiftet fra regulering av priser til dagens tilnærming hvor bedrifter tillates å konkurrere fritt såfremt det gir gevinster for oss forbrukere. At du som forbruker i dag har valgmuligheter er et resultat av at bedrifter konkurrerer på pris og på kvalitet, og at nettopp konkurransepolitikken har beskyttet den sunne konkurransen i hvert enkelt marked.

Bergen, 24. februar 2017

Lars Sørsgard
konkurransedirektør

2. Introduksjon til virksomheten og nøkkeltall

2.1 Virksomheten, samfunnsoppdrag og mål

Samfunnsoppdrag

Konkurransen er et kostnadseffektivt virkemiddel som stimulerer til økt produktivitet, og innovasjon i bedriftene. Gjennom sunn og virksom konkurranse får forbrukerne mulighet til å velge i et mangfold av produkter og tjenester. Resultatet er økt økonomisk vekst og mer velferd. Konkurransetilsynet skal bidra til effektiv bruk av samfunnets ressurser ved å fremme konkurranse i næringslivet. Dersom konkurransen ikke fungerer slik den skal i særskilte markeder kan dette resultere i høyere priser, svakere kvalitet eller begrenset innovasjon. Konkurransetilsynet har derfor en viktig samfunnsoppgave i å fremme konkurranse, da sunn konkurranse øker velferd både for samfunnet som helhet og for forbrukerne.

Hovedoppgave

Hovedmålene for Konkurransetilsynets arbeid i 2016 framgår av *Prop. 1 S (2015-2016) Nærings- og fiskeridepartementet* og tildelingsbrevet til Konkurransetilsynet 2016:

1. Effektiv håndheving av konkurranseloven med tilhørende forskrifter og EØS-konkurranseloven
2. Effektiv saksbehandling i sekretariatet til Klagenemnda for offentlige anskaffelser

Oppnåelse av mål 2 beskrives nærmere av KOFA i sin årsrapport for 2016. Angående mål 1 er det formulert følgende prioriteringer for 2016 i tildelingsbrevet:

'Konkurransetilsynet skal også i 2016 ha som hovedprioritet å håndheve konkurranselovens forbuds- og inngrepsbestemmelser på en rask og effektiv måte. Videre skal Konkurransetilsynet være synlig i offentligheten på en måte som bidrar til å fremme konkurranse og forhindre konkurranseskadelig atferd.'

Konkurranseloven forbyr samarbeid som begrenser konkurransen og misbruk av dominerende stilling. Ved overtredelse av lovens forbudsbestemmelser kan Konkurransetilsynet ilegge overtredelsesgebyr. Bedrifter har plikt til å melde fusjoner og oppkjøp til Konkurransetilsynet, og tilsynet kan gripe inn mot konkurranseskadelige oppkjøp og fusjoner. Tilsynet kan påpeke konkurransebegrensende virkninger av offentlige ordninger og reguleringer og fremme forslag med sikte på å styrke konkurransen.

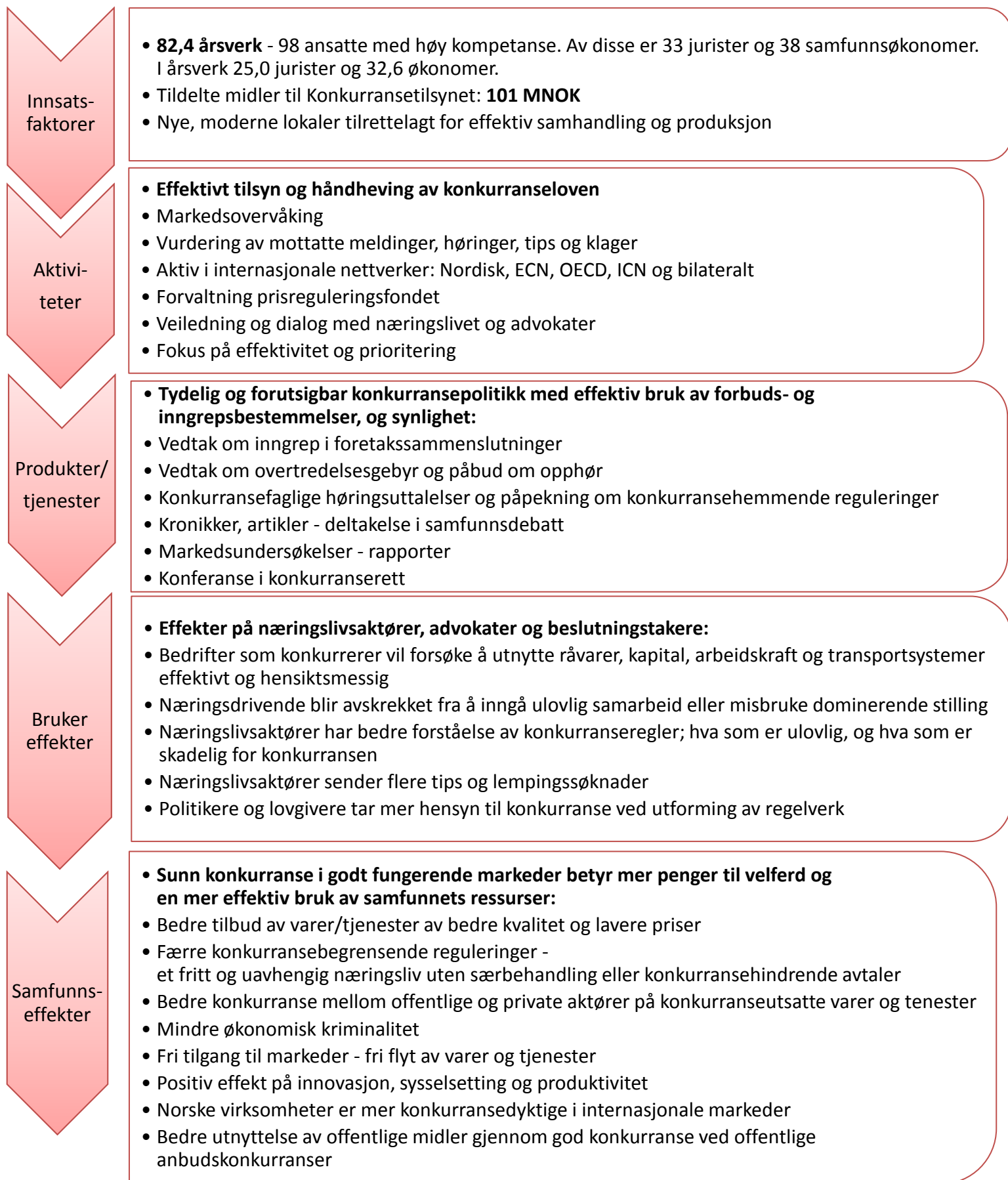
Resultatkjede

For å vise sammenhengen mellom ressurser og resultater brukes resultatkjede som modell.

Figur 1: Resultatkjede - modell

Modellen viser hvordan Konkurransetilsynets virksomhet bruker tildelte midler for å utføre samfunnsoppdraget og oppnå mest mulig effekt. Effektene i samfunnet oppnås gjennom effektene på brukerne. En viktig brukergruppe for Konkurransetilsynet er aktører i næringslivet og deres representanter. En annen brukergruppe er politikere og lovgivere, som vi ønsker å gi god forståelse for hvordan reguleringer kan fremme eller skade konkurransen. Det er utfordrende å måle effektene på brukere og samfunnet. Relasjonen mellom aktivitetene og samfunns-effektene er ikke entydige. Noen effekter merkes bare gradvis, eller etter lengre tid, og de fleste effektene er vanskelige å tallfeste. Resultatkjeden er likevel en nyttig modell for å synliggjøre sammenhengen mellom innsatsfaktorer, aktiviteter og resultater, som beskrives mer spesifikt i årsrapportens del 3.

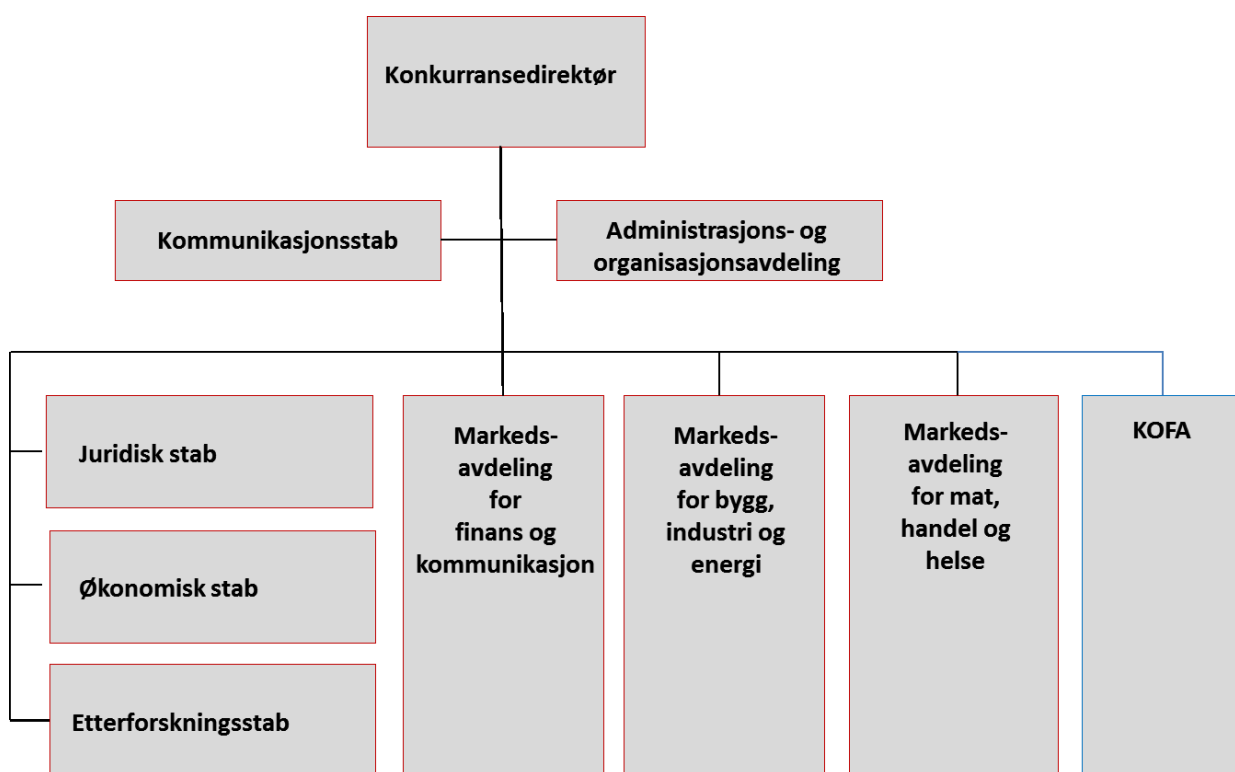

Figur 2: Resultatkjede Konkurransetilsynet

2.2 Organisering og ledelse

Konkurransetilsynet er en kunnskapsvirksomhet, og de viktigste ressursene er de ansatte. Bemanningen var ved utgangen av 2016 på 82,4 årsverk fordelt på 98 ansatte. Av disse var 33 jurister (25,0 årsverk) og 38 samfunnsøkonomer (32,6 årsverk). Med i antall ansatte er ansatte i permisjon, mens ansatte i KOFA-sekretariatet ikke er inkludert. Gjennomsnittsalderen var 40 år per 31. desember 2016.

Organisasjonsstrukturen i tilsynet blir vist i figur 2. Sjeføkonomen leder økonomisk stab, og juridisk direktør leder juridisk stab. Ledergruppen i Konkurransetilsynet består av konkurransedirektøren, sjeføkonom, juridisk direktør, etterforskningsdirektør, direktørene for de tre ulike markedsavdelingene, i tillegg til direktør for eksterne relasjoner og administrasjons- og organisasjonsdirektør. I januar 2016 ble Lars Sørsgard konkurransedirektør. Sørsgard har bakgrunn som professor ved Norges Handelshøyskole, og var sjeføkonom i Konkurransetilsynet fra 2004-2007 og fra august 2015. Videre endret sammensetningen av ledergruppen også i august 2016, ved at Kurt Brekke, også professor fra Norges Handelshøyskole, begynte i stillingen som sjeføkonom.

Figur 3: Organisasjonskart

Konkurransetilsynet holder til i Bergen. I 2016 flyttet Konkurransetilsynet inn i nye lokaler. Mer om flyttingen kan leses i del 4.

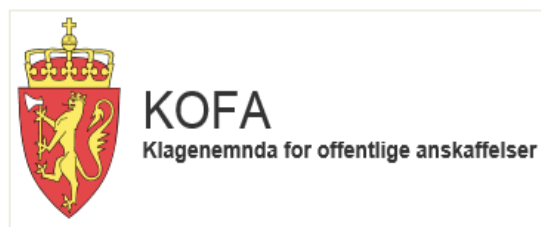
Overordnet departement og klageorgan

Konkurransetilsynet er et statlig forvaltningsorgan, underlagt Nærings- og fiskeridepartementet (NFD), og er sikret uavhengighet ved håndhevingen av konkurranseloven gjennom lovbestemte begrensninger i departementets instruksjonsrett. Konkurransetilsynet hadde i 2016 fortsatt det administrative ansvaret for sekretariatet til Klagenemnda for offentlige anskaffelser (KOFA) som behandler klager på offentlige innkjøp. KOFA er et uavhengig statlig organ som er sammensatt av en nemnd med 10 medlemmer og et sekretariat. KOFA-sekretariatet vil inngå i det nyopprettede Klagenemndssekretariatet (KNS), som er planlagt opprettet 1. april 2017. KNS vil også være sekretariat for en ny klagenemnd for konkurransesaker. Denne nye konkurranseklagenemnda vil bli et nytt uavhengig forvaltningsorgan som skal behandle klager over de vedtak og avgjørelser

Konkurransetilsynet fatter i første instans (med unntak av vedtak etter pristiltaksloven). Dette innebærer at nemnda skal behandle klager på vedtak og avgjørelser fra tilsynet som i dag behandles i Nærings- og fiskeridepartementet, samt klager på vedtak om overtredelsesgebyr som i dag overprøves direkte for domstolene. Samtidig med opprettelsen av klagenemnda oppheves dagens ordning med at Kongen i statsråd kan overprøve konkurransemyndighetenes vedtak på politisk grunnlag. Målsettingen med å etablere en ny klagenemnd er politisk uavhengighet, samt styrking av bedriftenes rettsikkerhet ved sterke og effektivt organiserte klageorgan.

KOFA

Siden Konkurransetilsynet og KOFA-sekretariatet har ulike mål, aktiviteter og resultater, skriver KOFA sin egen årsrapport (del 1 til og med 5). I del 6 blir årsregnskapet rapportert samlet for Konkurransetilsynet og KOFA. Et viktig mål fra tildelingsbrevet er likevel at Konkurransetilsynet tilrettelegger for effektiv saksbehandling i KOFA-sekretariatet. Konkurransetilsynet har i 2016 ytet administrative tjenester til KOFA-sekretariatet innenfor IT, arkiv, økonomi og personal samt prosjekter. Mer informasjon om KOFA finnes på www.kofa.no.

2.3 Nøkkeltall årsregnskap Konkurransetilsynet og Klagenemnda for offentlige anskaffelser

Nøkkeltallene som går fram av tabellene og diagrammene under er basert på definisjoner fra Direktoratet for økonomistyring (DFØ). Tabell og diagram som gjelder kun KOFA finnes i årsrapporten til KOFA. Konkurransetilsynet har ingen virksomhet som gir omsetning. Som tabellen under viser, utgjør lønnsutgiftene den største delen av budsjettet, med 69 % prosent. Andelen har likevel gått ned i forhold til 2015. Antall årsverk har gått ned grunnet naturlig avgang, og en litt større andel permisjoner, mens utgiftene til husleie har økt fra 10 % i 2015 til 18 % i 2016.

Konkurransetilsynet flyttet inn i nye lokaler i juni 2016. Leiekontrakten til tilsynets tidligere lokaler varer fram til 31. august 2017. Kun deler av tidligere lokaler er utleid til nye leietakere per 31. januar 2017. Dette følger av at leiemarkedet i Bergen i denne perioden har vist seg å være svært krevende på grunn av nedgangen i olje- og gassrelatert virksomhet i regionen.

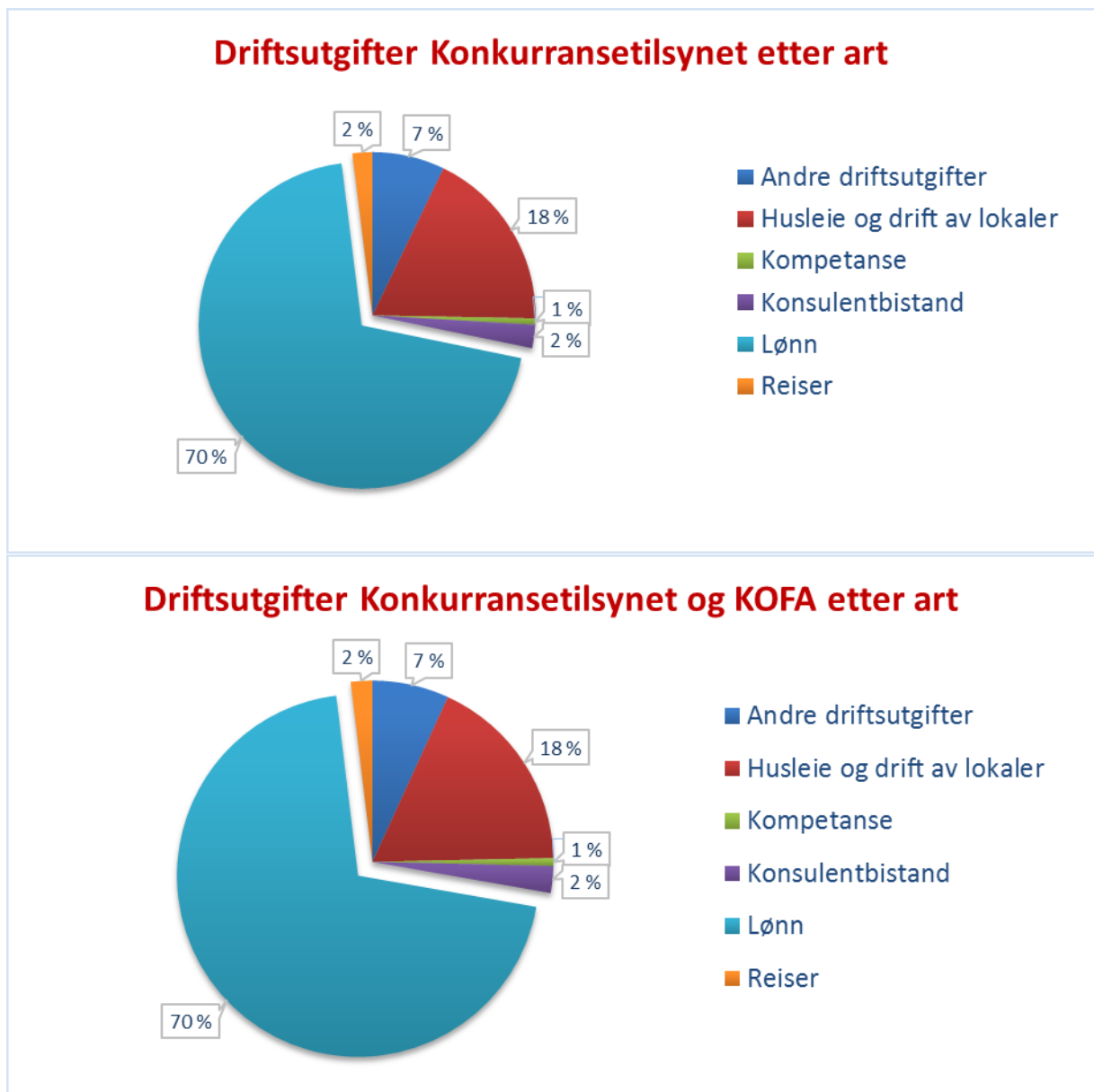
Kapittel 0911 – Konkurransetilsynet og KOFA	2013	2014	2015	2016
Antall årsverk	96,6	100,7	100,2	90,0
Samlet tildeling post 01-23 (NOK)	101 987 000	102 163 000	104 484 000	111 852 000
Driftsutgifter (NOK)	101 634 409	103 589 392	103 298 354	106 329 946
Utnyttelsesgrad	99,7 %	101,4 %	98,9 %	95,2 %
Refusjoner lønn (sykepengar, foreldre, lærling - NOK)	3 393 270	3 553 893	3 961 920	3 940 774
Lønnsandel driftsutgifter	73,6 %	75,8 %	76,1 %	68,7 %
Lønnsutgifter pr årsverk ¹ (NOK)	774 479	780 129	784 566	811 450

Tabell 1: Nøkkeltall fra årsregnskap 2016 for Konkurransetilsynet og KOFA

¹ Honorar til nemndsmedlemmer i KOFA er inkludert som lønnsutgift i årsregnskapet men er ikke tatt med i beregningen for å få riktig nøkkeltall per årsverk. Honorar nemndsmedlemmer utgjør i 2016 1,798 MNOK.

Konkurransetilsynet	2013	2014	2015	2016
Antall årsverk	86,6	88,7	89,2	82,4
Samlet tildeling post 01 (NOK)	90 518 000	91 665 000	94 144 000	101 437 000
Driftsutgifter (NOK)	90 062 735	92 264 679	92 556 880	96 460 609
Utnyttelsesgrad	99,5 %	100,6 %	98,4 %	95,3 %
Refusjoner lønn (sykepenger, foreldre, lærling - NOK)	3 021 401	3 218 575	3 601 702	3 931 838
Lønnsandel driftsutgifter	75,6 %	78,1 %	77,6 %	69,9 %
Lønnsutgifter pr årsverk (NOK)	786 246	811 516	805 649	817 979

Tabell 2: Nøkkeltall fra årsregnskap 2016 for Konkurransetilsynet og KOFA

Figur 4: Driftsutgifter etter art for Konkurransetilsynet, med og uten KOFA

3 Aktiviteter og resultater i 2016

Konkurransetilsynet velger selv virkemidler for å nå målene som departementet setter. I del 3 redegjøres det for valg av virkemidlene, fordeling av ressursbruk og vurdering av måloppnåelse. Styringsparametrene og rapporteringskravene fra vedlegg 1 i tildelingsbrevet besvares med utgangspunkt i resultatkjeden som ble introdusert i del 2. På denne måten kommer sammenhengen mellom ressursbruk, aktiviteter og resultater for Konkurransetilsynets forskjellige ansvarsområder fram. Rapportering om prisreguleringsfondet finnes i vedlegg 3 og 4.

3.1 Oppnådde mål og resultatkrav i virksomheten

Hovedoppgaven for Konkurransetilsynet er effektiv håndheving av konkurranseloven, og synlighet som bidrar til å fremme konkurranse og forhindre konkurranseskadelig atferd.

Det er både **forbuds- og inngrepsbestemmelsene** i konkurranseloven som skal håndheves effektivt.

Norske bedrifter og næringsdrivende må forholde seg til to sett av konkurranseregler:

Konkurranseloven gjelder for økonomisk virksomhet som utøves i eller har virkning i Norge.

Konkurransereglene i EØS-avtalen gjelder parallelt med den norske konkurranseloven dersom handelen mellom EØS-land er påvirket av den aktuelle konkurransereguleringen. EØS-konkurranseloven regulerer håndhevingen av EØS-avtalens konkurranseregler.

Inngrep: Kontroll med foretakssammenslutninger

I 2016 gjorde Konkurransetilsynet tre vedtak om inngrep, i henholdsvis restaurant- og take-awaymarkedet, ferjemarkedet og markedet for salg av sagtømmer og massevirke til industrikunder. Resultatkjeden for kontroll med foretakssammenslutninger viser Konkurransetilsynets aktiviteter og resultater for 2016.

Regelverksendringer i 2016:

Hensyn til forbrukernes beste i vurderinger av nye oppkjøp

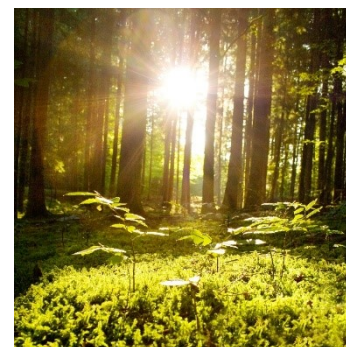
Fra 1. juli 2016 trådte endringer i konkurranseregelverket i kraft. Konkurransetilsynet skulle før endringene forby oppkjøp og fusjoner som ville *føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen i strid med lovens formål*. Etter de nye reglene skal det gripes inn mot oppkjøp og fusjoner som *i betydelig grad vil hindre effektiv konkurranse, særlig som et resultat av at en dominerende stilling skapes eller styrkes*. Endringene medfører en harmonisering med fusjonsreglene i EU/EØS. Endringen gjelder for meldinger som tilsynet mottok etter 1. juli 2016.

Fra 1. juli 2016 har effektene for forbrukerne blitt enda viktigere ved vurderinger av fusjoner og oppkjøp. Under regelverket før endringen skulle det gjøres en avveining av de skadevirkninger foretakssammenslutningen medførte for konkurransen i markedet, opp mot de effektivitetsgevinster som oppnås. I denne vurderingen var *alle* samfunnsøkonomiske effektivitetsgevinster som følge av transaksjonen relevante ("totalvelferdsstandard"). Etter de nye reglene skal effektivitetsgevinster kun hensyntas dersom de er fusjonsspesifikke og det kan dokumenteres at de kommer *kundene* til gode – gevinstene må oppveie tapet kundene påføres ved redusert konkurranse ("konsumentvelferdsstandard").

Samtidig med endringen av inngrepsvilkåret, oppheves medieeierskapsloven (lov av 13. juni 1997 nr. 53 om eierskap i medier). Dette innebærer at det kun er Konkurransetilsynet som heretter skal utøve kontroll med fusjoner og oppkjøp i mediesektoren.

Setter stopp for oppkjøp av NEG Skog – ivaretar lokal konkurranse i skogmarkeder

Konkurransetilsynet har i løpet av de siste årene behandlet flere saker i markedene for salg av sagtømmer og massevirke, også kalt skogmarkedene. De fleste sakene har omfattet ulike former for fusjoner og oppkjøp. Tilsynet har også brukt omfattende ressurser på å veilede aktører i markedet om innholdet i konkurranseloven § 10 som forbyr ulovlig samarbeid. Konkurransetilsynet har erfart at flere aktører har revurdert og endret sine planer etter kontakt med tilsynet.

Konkurransetilsynet har grepet inn mot enkelte strukturelle endringer. Tilsynet vedtok blant annet i april å forby AT Skog SA sitt planlagte oppkjøp av NEG Skog AS, fordi oppkjøpet ville føre til eller forsterke en vesentlig begrensning av konkurransen i markedet for salg av hhv. sagtømmer og massevirke til kunder i Agderfylkene. I vedtaket ble det blant annet lagt til grunn at markedene for omsetning av sagtømmer og massevirke er lokale på grunn av høye transportkostnader som gjør det ulønnsomt å frakte disse produktene over større avstander. Import er derfor ikke et alternativ for kundene i de områdene tilsynet har sett nærmere på i sine saker. Det er derfor viktig at den lokale konkurransen ikke begrenses på en måte som hindrer effektiv konkurranse. Strukturelle endringer som hindrer effektiv konkurranse i lokale markeder vil etter dette som hovedregel kunne forbys.

>> Vedtaket ble klaget inn til Nærings- og fiskeridepartementet, som opprettholdt tilsynets vedtak.

Stanser oppkjøp av Dolly Dimple's – hindrer økte priser og dårligere kvalitet for restaurant- og take-away-kunder

I september forbød Konkurransetilsynet Umoe Restaurants AS, som eier Peppes Pizza, å kjøpe Dolly Dimple's Norge AS. Årsaken er at oppkjøpet ville ført til at konkurransen innen restaurantmarkedet og take-away-markedet ble vesentlig begrenset. Peppes Pizza og Dolly Dimple's er i dag de to eneste landsdekkende pizzakjedene som opererer innen både restaurant- og take-away-markedet. For å vurdere konkurransesituasjonen i lokale og nasjonale markeder har tilsynet blant annet gjennomført intervjuer med kunder i flere av partenes restauranter, samt gjennomført en web-undersøkelse hos et utvalg av partenes kunder. Konkurransetilsynet mener oppkjøpet ville ført til redusert konkurranse både nasjonalt og i 20 lokale markeder, og at oppkjøpet kunne ført til økte priser og dårligere kvalitet til kundene. Peppes Pizza ville fått økt markedsrett som de kunne utnyttet til ulempe for forbrukerne.

>> Vedtaket ble klaget inn for Nærings- og fiskeridepartementet, som opprettholdt tilsynets vedtak.

Aksjekjøp i F1 Holding stanset – sikrer ferjepassasjerer et godt tilbud til lavest mulig pris

Det norske ferjemarkedet består i hovedsak av fire norske rederier: Fjord1, Torghatten, Norled og Boreal. Etter Konkurransetilsynets vurdering er Fjord1, Torghatten og Norled nære konkurrenter i alle deler av markedet. Boreal vurderes til i liten grad å kunne utøve konkurransepress mot de tre største aktørene. Torghattens kjøp av 50 % av aksjene i F1 Holding involverte de to største aktørene innenfor ferjedrift i Norge. F1 Holding, som var eid av Sogn og Fjordane fylkeskommune, eide 59 prosent av aksjene i Fjord1 AS. Ferjerutene utgjør en sentral del av den nasjonale transportinfrastrukturen. Sunn konkurranse om drift av disse rutene er viktig for å sikre ferjepassasjerer over hele landet et godt tilbud til lavest mulig pris. Torghattens kjøp av eiendeler i Fjord1 ville ført til redusert konkurranse og økte kostnader for innkjøperne.

Det kunne igjen ha ført til høyere billettpriser og dårligere tilbud til passasjerene. Torghatten kom med forslag til avhjelpende tiltak for å begrense de konkurranseskadelige virkningene av kjøpet. Konkurransetilsynet kom til at de ikke var tilstrekkelige for å hindre konkurranseskaden.

>> Vedtaket ble ikke påklaget. Etter vedtaket ble 26% av aksjene i F1 Holding solgt til Havilafjord. Konkurransetilsynet tillot dette oppkjøpet.

Fjord1 ble til slutt heller ikke solgt til konkurrenten Norled, men til en aktør som allerede var deleier i Fjord1. Vedtaket hadde dermed ringvirkninger, da det hindret en annen konsolidering som også kunne skadet konkurransen betydelig. Det illustrerer at våre vedtak kan indirekte påvirke fremtidige fusjoner og oppkjøp, og dermed sikre konkurranse på lang sikt. Kort tid etter at tilsynet stoppet Torghattens kjøp av eierandeler i Fjord1 deltok begge selskaper i en anbudskonkurranse om drift av et ferjesamband. I den aktuelle konkurransen vant Torghatten kontrakten med et tilbud som var 1,1 mrd. kroner lavere enn Fjord1. Om oppkjøpet hadde blitt godkjent ville de to selskapene ikke lenger vært konkurrenter, og det er grunn til å tro at det ville økt prisen for å drifte det aktuelle ferjesambandet vesentlig.

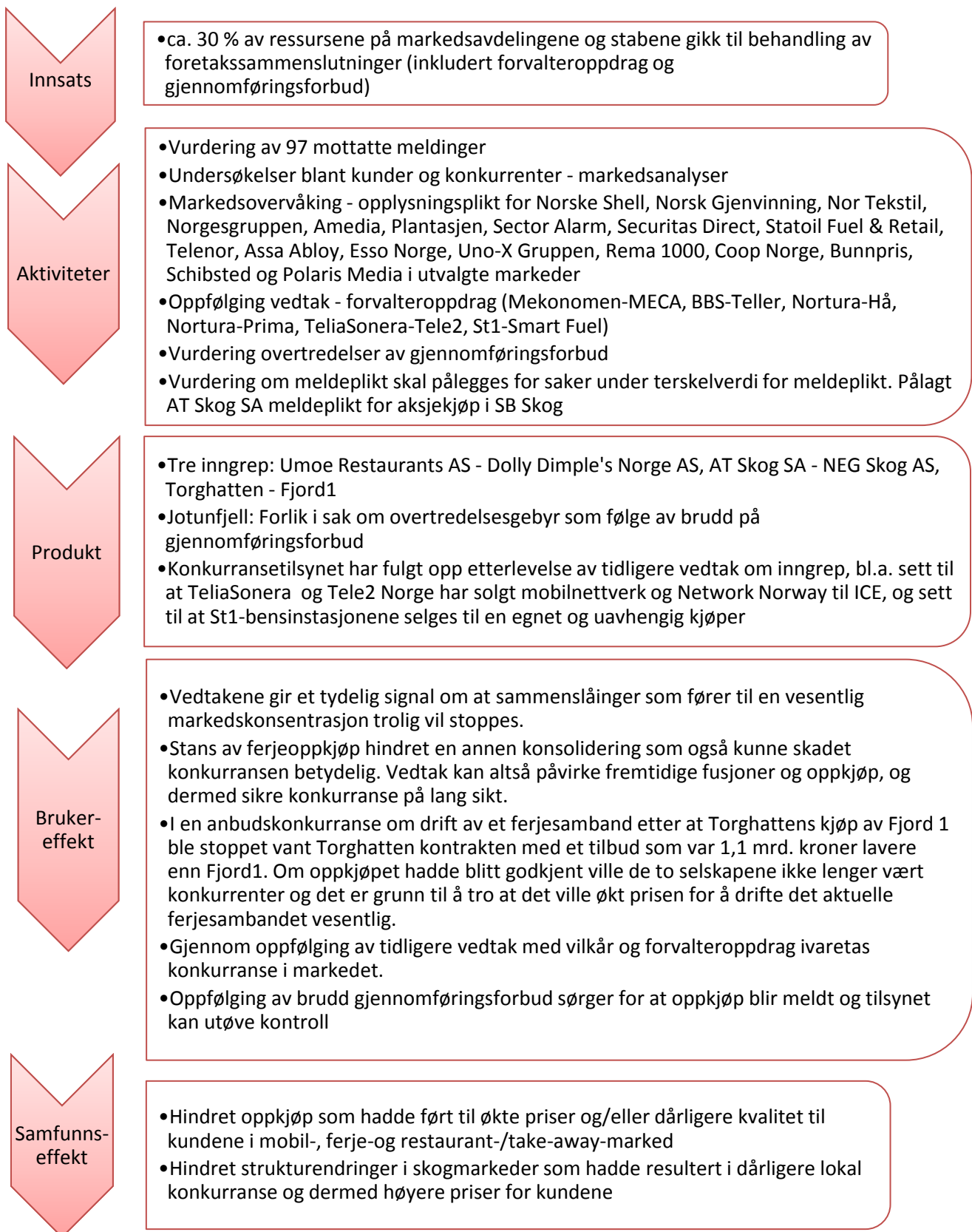

Følger opp drivstoffmarkedet for å hindre økning av bensinpriser

Drivstoffmarkedet er et viktig marked for norske forbrukere. Konkurransetilsynet har de siste årene flere ganger pekt på konkurranseproblemer i markedet, og det er viktig å sørge for at konkurransen ikke blir ytterligere redusert. I 2015 vurderte Konkurransetilsynet at St1 Nordic's oppkjøp av Smart Fuel ville forsterke en allerede vesentlig begrensning av konkurransen i drivstoffmarkedet. St1 Nordic fremmet forslag om avhjelpende tiltak der blant annet selskapets eksisterende virksomhet i Norge skulle selges til en uavhengig og egnet kjøper, som skulle godkjennes av tilsynet. Konkurransetilsynet tillot oppkjøpet på disse vilkårene.

St1 Nordic ba i februar 2016 om at Blue Energy Holding AS ble godkjent som kjøper av St1-stasjonene. Konkurransetilsynet vurderte at Blue Energy ikke var tilstrekkelig uavhengig og egnet til å gjenopprette konkurransen i drivstoffmarkedet, og fattet i juni 2016 vedtak om at Blue Energy Holding AS ikke ble godkjent som kjøper.

>> Vedtaket ble påklaget og klagen er per 24. februar under behandling hos Nærings- og fiskeridepartementet.

Figur 5: Resultkjede kontroll foretakssammenslutninger

Internasjonalt samarbeid

Konkurransetilsynet er svært aktiv i flere internasjonale nettverk av konkurransemyndigheter, både på nordisk, europeisk og globalt nivå. I 2016 har tilsynet levert flere skriftlige og muntlige bidrag på møtene i OECDs konkurransekomité i Paris, og deltar aktivt i møter i EUs nettverk av konkurransemyndigheter - ECN. Konkurransetilsynet vurderer også grunnlaget for norske interesser og posisjoner med hensyn til EØS-enkelt saker som behandles av Kommisjonen, og representerer Norge på vegne av departementet.

Aktiv deltagelse i ECN er viktig på mange måter. For det første skjer mye av regelverksutviklingen på konkurranseområdet innenfor ulike arbeidsgrupper i ECN. Dette arbeidet kan resultere i nye direktiver eller annet regelverk og retningslinjer som også vil kunne påvirke norsk rammeverk og håndheving. Gjennom sin deltagelse i dette nettverket, har Konkurransetilsynet således en viktig rolle i å rapportere nye regelverksinitiativ til NFD og følge utviklingen i nytt regelverk. All regelverksutvikling og aktiviteter med mulige regelverksimplikasjoner blir rapportert løpende til NFD. Men deltagelsen i ECN er også viktig for å øke effektiviteten i Konkurransetilsynets arbeid, ikke minst gjennom nettverksbygging og erfaringsutveksling. I flere av ECN-møtene i 2016 har Konkurransetilsynet hatt innlegg der våre erfaringer i ulike saker har blitt presentert for europeiske kolleger.

Konkurransetilsynet er også en aktiv deltager i det Internasjonale nettverket av konkurransemyndigheter – ICN. Norge har i de siste årene ledet en av arbeidsgruppene i dette nettverket: Agency Effectiveness Working Group. Dette har Norge gjort sammen med konkurransemyndighetene i USA, Finland og India. Siktemålet med denne arbeidsgruppens arbeid er å utveksle erfaringer som kan bidra til å gjøre håndhevingsarbeidet mer effektivt. I 2016 var Norge medansvarlig for å arrangere en workshop i Botswana, som samlet over 100 deltagere, ikke minst fra den sørlige delen av Afrika.

Det nordiske samarbeidet på konkurranseområdet startet i 1959. At nettverket er minst like aktivt etter nærmere 60 år underbygger at dette oppfattes som et svært nyttig samarbeid av alle deltagerne. På den nordiske konferansen i 2016 var sentrale tema: redskap for effektiv etterforskning, ekstern kommunikasjon, samt kjøpermakt. Videre har de nordiske konkurransemyndighetene arbeidet med å legge grunnlaget for en revisjon av den nordiske samarbeidsavtalen. Bakgrunnen for dette initiativet er at flere og flere konkurransesaker strekker seg over landegrensene, og da blir det desto mer viktig å ha en ramme for effektivt samarbeid mellom konkurransemyndighetene på tvers av landegrensene.

Forbud: Samarbeid som begrenser konkurransen

Konkurranseloven forbyr samarbeid som har til formål eller virkning å hindre, innskrenke eller vri konkurransen. Eksempler på typer samarbeid som kan være omfattet av forbudet er samarbeid om priser, oppdeling av markeder og begrensninger i produksjon eller salg. Ved overtredelse av forbudet kan Konkurransetilsynet ilegge foretak overtredelsesgebyr på inntil 10 prosent av foretakets omsetning, og/eller pålegge opphør. Videre kan personer straffes med bøter eller fengsel.

I 2016 har Konkurransetilsynet prioritert ressurser til å behandle saker hvor det ble gjennomført bevissikring i tidligere år. Dette resulterte i både varsel og vedtak om overtredelsesgebyr. Konkurransetilsynet overvåker også flere markeder hvor det vurderes at det er ekstra fare for koordinering. Spesielt kontrollen med dagligvaremarkedet er prioritert.

Ilegger milliongebyr etter fellesanbud i kloakkhåndtering – avverger anbudssamarbeid som kan resultere i økte offentlige gebyrer

I oktober ila Konkurransetilsynet til sammen 6,5 millioner kroner i gebyr til Johny Birkeland Transport AS/Norva 24 AS og Lindum AS for ulovlig samarbeid gjennom inngivelse av felles tilbud på utkjøring, behandling og sluthåndtering av slam fra renseanlegg i Bergen kommune. Disse to konkurrentene samarbeidet om å inngi felles tilbud med felles pris i en anbudskonkurranse i regi av Bergen Vann KF i 2014. Konkurransetilsynets vurdering var at begge selskapene selvstendig kunne konkurrert om å vinne deloppdrag og at de ved å levere fellesoppdrag handlet i strid med konkurranseloven § 10. Anbudssamarbeid er meget skadelig og medfører at oppdragsgiver risikerer å betale mer enn nødvendig. Den tapende part blir gjerne kommunens innbyggere gjennom økte offentlige gebyrer.

Varsler milliongebyr til forlag – straffer kollektiv boikott om ikke å distribuere bøker til massemarkedet

Konkurransetilsynet sendte i juni varsel til Cappelen Damm, Gyldendal, Vigmostad & Bjørke og Aschehoug om at tilsynet vurderer å fatte vedtak om ulovlig samarbeid og ilegge overtredelsesgebyr på til sammen 23 millioner kroner. I varselet legger Konkurransetilsynet til grunn at forlagene har samarbeidet om en kollektiv boikott av Interpress, og utvekslet konkurransesensitiv informasjon. Vigmostad & Bjørke overtok i 2015 Schibsted Forlag og holdes derfor ansvarlig for overtredelsen. Schibsted ASA vil imidlertid holdes solidarisk ansvarlig. Ved den kollektive boikotten stod forlagene samlet om ikke å distribuere bøker til massemarkedet gjennom Interpress. Massemarkedet omfatter utsalgssteder for bøker som ikke er tradisjonelle bokhandler, slik som kiosker, dagligvarebutikker, postkontor og bensinstasjoner.

>> Vurderingene som presenteres i varselet er foreløpige, og det er ikke truffet endelig vedtak i saken..

Konkurransetilsynet prioriterer kontrollen med dagligvarekjedene

Regjeringens vurdering er at konkurransen blant dagligvarekjedene og blant leverandørene er for dårlig. Det er vanskelig for nye kjeder å etablere seg i Norge. Dette rammer forbrukerne. Regjeringen ønsker svar på hvilken effekt det vil gi hvis noen av etableringshindrene fjernes eller endres gjennom en ekstern utredning. Regjeringen ønsker også å undersøke om det er mulig og ønskelig å gi Konkurransetilsynet en inngreps hjemmel mot ensidige handlinger som kan være konkurransebegrensende, selv om aktørene ikke er dominerende. Dette kan sette Konkurransetilsynet i stand til å gripe inn mot handlinger det tidligere ikke har hatt muligheten til.

Konkurransetilsynet har utvidet den særlige opplysningsplikten til å gjelde alle dagligvarekjedene: Norgesgruppen, Coop, Rema og Bunnpris. Dagligvarekjedene skal opplyse tilsynet om alle fusjoner og oppkjøp selv om de i utgangspunktet er under omsetningsgrensen for å måtte meldes til tilsynet. Konkurransetilsynet får gjennom dette en komplett oversikt over endringer i verdikjeden som dagligvarekjedene inngår i, slik at Konkurransetilsynet kan stoppe fusjoner og oppkjøp som ikke er til forbrukernes beste. I dagligvaremarkedet er den lokale konkurransen sentral, derfor er det viktig å vurdere også mindre oppkjøp og fusjoner som kan påvirke konkurransesituasjonen lokalt.

Tilsynet arbeider også med å kartlegge informasjonsutveksling mellom dagligvarekjedene. Koordinering mellom konkurrenter er et konkurranseproblem tilsynet lenge har vært opptatt av i dagligvaremarkedet. Koordinering uten eksplisitt samarbeid oppstår typisk i et marked med få aktører. Vi vil nå gå dypere inn i hvordan kjedene bruker informasjon fra bl.a. prisjegere og analysebyrå som Nielsen Norge, og vurdere om dette øker faren for koordinering.

Ny veileder for personstraff – det lønner seg å melde fra om konkurransekriminalitet

Ulovlig samarbeid mellom konkurrenter er en samfunnsskadelig form for økonomisk kriminalitet. Personer som har deltatt i ulovlig samarbeid risikerer bøter eller fengsel. Konkurransetilsynet vil prioritere å anmelde personer som gjør alvorlige brudd på konkurranseloven. Også ledere som ikke selv er involvert, men som kjenner til samarbeidet, kan bli anmeldt.

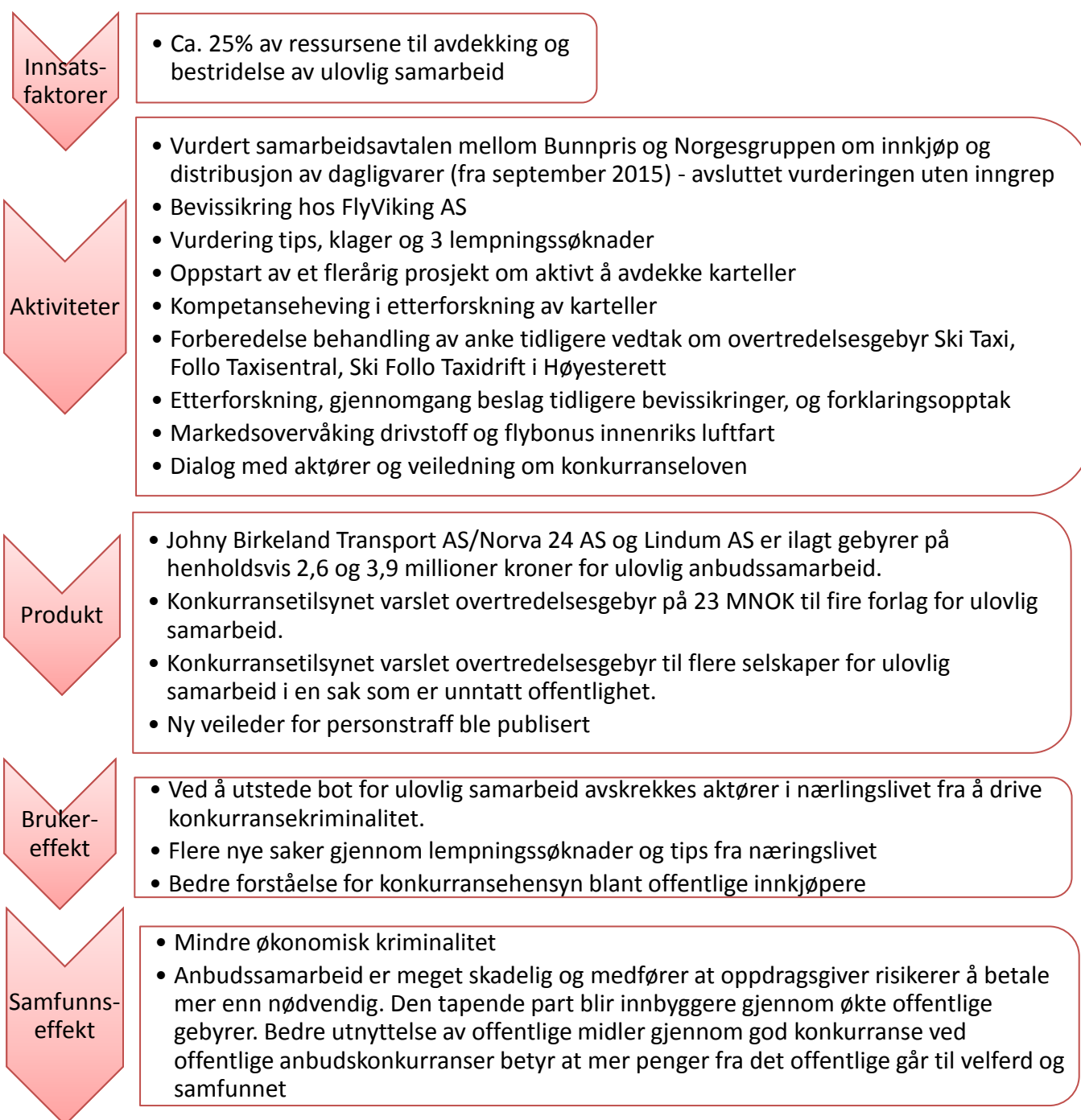
Konkurransetilsynet har i 2016 publisert en veileder som beskriver personlig straffansvar i kartellsaker. Den som varslers og samarbeider, vil normalt ikke bli anmeldt. Et viktig formål med veilederen er å styrke insentivene til å varsle Konkurransetilsynet om brudd på konkurranseloven. Veilederen beskriver nærmere hvordan man kan unngå å bli anmeldt ved å varsle tilsynet. Det skal lønne seg å melde fra om konkurransekriminalitet. Den som står frem og avslører et ulovlig samarbeid, og samarbeider fullt ut med Konkurransetilsynet, vil normalt ikke bli anmeldt.

Konkurransetilsynet ønsker også å gi økt forutsigbarhet for personer som vurderer å varsle om konkurranselovbrudd. Veilederen beskriver hvordan man kan anmode tilsynet om en forhåndsvurdering om hvorvidt det er grunnlag for å unnlate anmeldelse. Konkurransetilsynet vil i konkrete saker kunne veilede enkeltpersoner ut over det som er mulig i den generelle veilederen. Mulige varslere oppfordres til å ta kontakt med tilsynet. Det kan også gis veiledning på anonymt grunnlag.

Regelverksendringer i 2016:

Innføringen av en forliksordning for kartellsaker

For å gi Konkurransetilsynet et mer fleksibelt håndhevingsverktøy i bekjempelse av karteller, ble det innført en forliksordning for kartellsaker i den reviderte konkurranseloven fra 2016. Endringen innebærer at tilsynet gis adgang til å ilegge overtredelsesgebyr gjennom forlik, og er utformet etter tilsvarende ordning i EU/EØS. Foretak som innrømmer skyld og velger å gå inn på en slik forliksløsning, vil oppnå en reduksjon av overtredelsesgebyret på 10 prosent. Ordningen innebærer også mulighet for en noe mindre omfattende saksbehandling enn ved ileggelse av overtredelsesgebyr på vanlig måte.

Figur 6: Resultatkjede forbud ulovlig samarbeid

Forbud: Misbruk av dominans

Et eller flere foretaks utilbørlige utnyttelse av dominerende stilling er forbudt etter konkurranseloven. Hvis et dominerende foretak utnytter sin dominerende stilling i markedet, betaler forbrukerne regningen. Prisene er høyere enn nødvendig, og foretaket tar imot gevinsten. Misbruk av dominans kan også resultere i et dårligere tilbud til kundene. Et foretak vil normalt være dominerende dersom det i betydelig grad kan opptre uavhengig av sine konkurrenter og kunder. Det er ikke forbudt for et foretak å være dominerende, men foretaket har et særlig ansvar for at dets opptreden i markedet ikke begrenser konkurransen. Eksempler på utilbørlig utnyttelse kan være underprising og lojalitetsrabatter, eksklusivitetsavtaler eller å fastsette urimelige priser eller andre forretningsvilkår.

Varsler 906 millioner kroner i gebyr til Telenor – et tredje mobilnett er nødvendig for lavere priser og bedre tilbud i mobilmarkedet

Norge er et av svært få land i Europa med bare to landsdekkende mobilnett, tilhørende Telenor og Telia. Etablering av et tredje mobilnett har vært sentralt for å oppnå økt konkurranse i det norske mobilmarkedet. I Norge er vi storforbrukere av mobiltjenester. Sunn konkurranse i mobilmarkedet er viktig for å sikre norske forbrukere et godt tilbud av disse tjenestene til lavest mulig pris.

I 2016 varslet Konkurransetilsynet Telenor om et gebyr på 906 millioner kroner for misbruk av sin dominerende stilling. Etter Konkurransetilsynets vurdering, misbrakte Telenor sin dominerende stilling gjennom to typer handlinger som la hindringer i veien for etableringen av et konkurrerende tredje mobilnett i perioden 2010 - 2014.

Fra 2007 bygget Network Norway et tredje mobilnett i Norge sammen med Tele2. I utbyggingsperioden var Telenor forpliktet til å gi disse aktørene tilgang til Telenors nett i de områdene der det tredje nettet ikke var ferdig utbygd.

Det første misbruket gjelder Telenors avtalevilkår for å gi Network Norway tilgang til Telenors nett i den perioden det tredje nettet ble bygget ut. Disse vilkårene reduserte lønnsomheten ved utbyggingen av det tredje nettet.

Andre mobiloperatører uten eget nett er også avhengig av å kjøpe tilgang til etablerte mobilnett for å kunne levere tjenester til sine mobilkunder.

Det andre misbruket dreier seg om at Telenor har inngått eksklusivavtaler med fire mobiloperatører og på denne måten begrenset det tredje mobilnettets muligheter til å skaffe seg kunder.

>> Vurderingene som presenteres i varselet er foreløpige, og det er ikke truffet endelig vedtak i saken. Telenor har frist til 7. april 2017 med å inngi sine merknader til varselet.

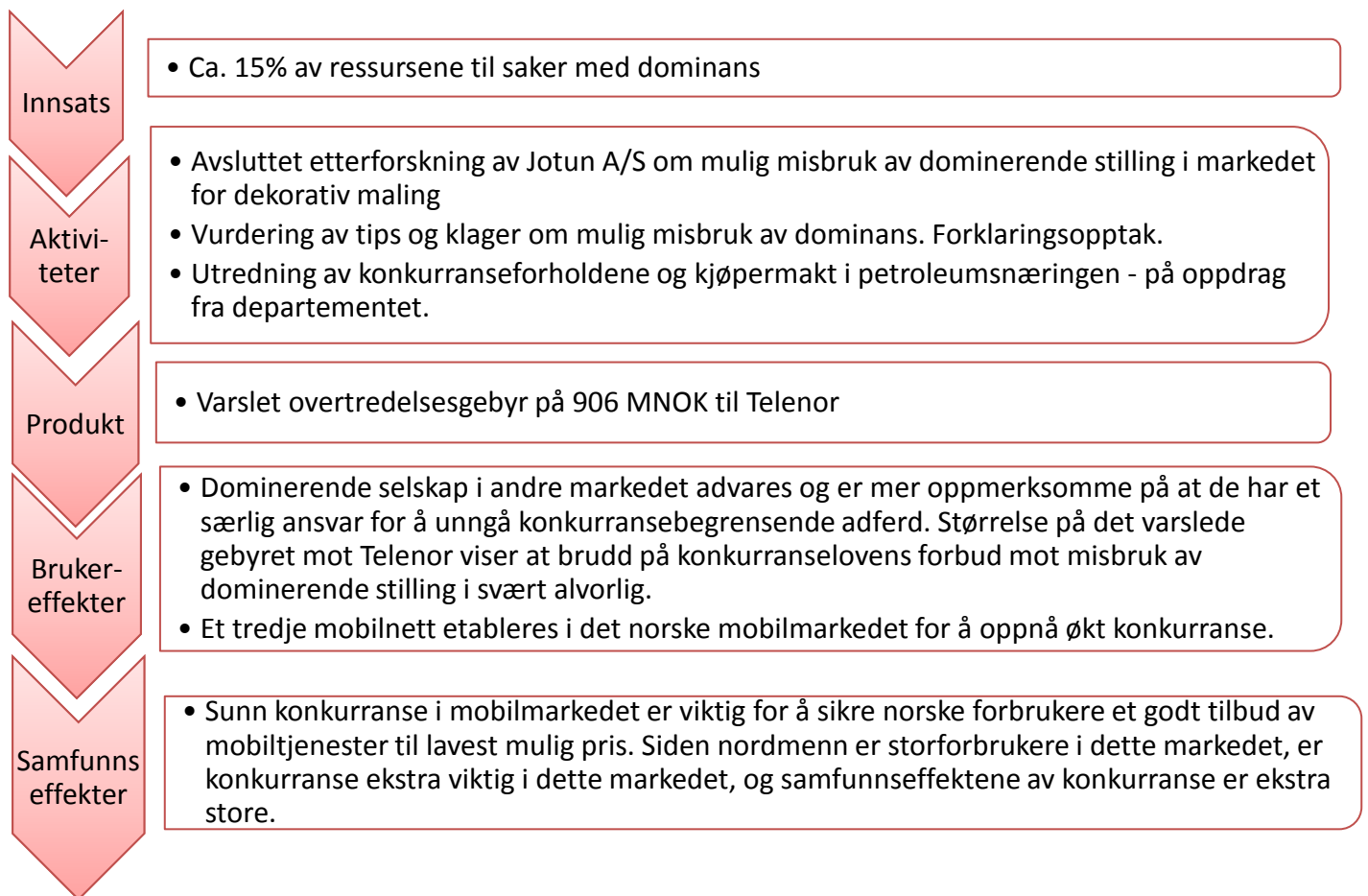
Utredet konkurranse i petroleumsnæringen for departementet – kjøpermakt kan være bra for konkurransen og forbrukere

De siste årene har oljeprisen falt betydelig, og dette har tvunget frem endringer og kostnadskutt som i særlig grad har påvirket leverandørindustrien i petroleumsnæringen. I den forbindelse ble det reist spørsmål i Stortinget om Statoil misbruker sin dominerende stilling overfor leverandørindustrien. Konkurransetilsynet har på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet levert en overordnet beskrivelse av konkurranseforholdene i petroleumsnæringen og vurdert hvordan konkurransepolitiske virkemidler kan benyttes til å

motvirke skadelige effekter av kjøpermakt. Konkurransetilsynet har gitt en generell vurdering av petroleumsnæringen, uten å vurdere enkeltaktører.

Kjøpermakt er i mange tilfeller gunstig for både samfunnet og kundene. Kjøpermakt betyr at en innkjøper kan utløse konkurranse mellom leverandører og dermed oppnå lavere priser, men også stimulere leverandørindustrien til innovasjon. For at kjøpermakt skal være et konkurranseproblem må den sterke kjøperen også ha selgermakt. Oljeprisen og aktiviteten på sokkelen har stor påvirkning på forhandlingsmakten mellom leverandørindustrien og oljeselskapene. Oljeselskapene har begrenset mulighet til å påvirke sine salgspriser i de internasjonale markedene, og i de tilfellene er ikke Konkurransetilsynet bekymret. Konklusjonen er at kjøpermakt i dette markedet ikke er skadelig for konkurransen og forbrukerne.

Gjennom fusjonskontrollen og forbudsbestemmelsene om konkurransebegrensende samarbeid og utnyttelse av dominerende stilling kan Konkurransetilsynet gripe inn mot bruk av kjøpermakt som begrenser konkurransen og fører til at forbrukerne blir skadelidende. Disse virkemidlene i konkurranseloven er tilstrekkelig til å kunne gripe inn mot eventuell konkurranseskadelig kjøpermakt i petroleumsnæringen.

Figur 7: Resultatkjede forbud misbruk dominans

Pådriver for sunn konkurranse

Konkurransetilsynet gir høringsuttalelser og påpekninger om offentlige reguleringer som kan være egnet til å påvirke konkurransen. Konkurransetilsynet deltar også i aktivt i samfunnsdebatter, og publiserer rapporter, kronikker og artikler, for å sørge for at konkurransehensyn ivaretas ved utforming og endringer av regelverk. I 2016 har Konkurransetilsynet vært en aktiv pådriver for sunn konkurranse i en rekke markeder.

Rapport om avfallshåndtering – bedre konkurranse vil gi lavere gebyrer og mer innovasjon

Konkurransetilsynet utgav i 2016 en rapport om avfallsmarkedet i samarbeid med de øvrige nordiske konkurransemyndighetene. Rapporten peker på behov for økt bruk av konkurranse i avfallssektoren for å forbedre ressursbruken og bidra til at målene for gjenvinning kan nås effektivt. I et miljø- og avfallsperspektiv er sirkulær økonomi en tilnærming der minst mulig av ressursene i avfallet går tapt. Konkurranse er et velprøvd virkemiddel for å skape optimal utnyttelse av samfunnets ressurser, og særlig til å drive frem innovative nyvinninger.

Alle kommuner bør vurdere å bruke anbudskonkurranser, da markedet i mange tilfeller kan tilby bedre og billigere løsninger. Hvis en benytter anbudskonkurranse er det viktig at det legges til rette for at den blir best mulig, gjennom styrking av innkjøpsavdelinger, økt samarbeid mellom kommuner og etablering av sterke sentrale fagmiljøer. I tillegg til mer innovasjon vil økt bruk av konkurranse kunne medføre betydelige besparelser.

Rapporten ble fulgt opp gjennom en kronikk i Dagens Næringsliv om at kommunene bør tenke seg om før de bygger egne avfallsanlegg. Konkurransetilsynet kan gi bedre løsninger.

Taxinæringen bør reguleres på en bedre måte og tilpasses kundene

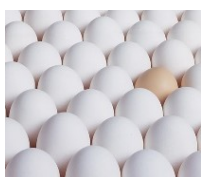
Konkurransetilsynet har lenge argumentert for at taxinæringen bør reguleres på en bedre måte, og etterlyser en endring av dagens regulering for å legge til rette for sunnere konkurranse. I en kronikk i Bergens Tidende argumenterer konkurransedirektøren for at reguleringen i taximarkedet bør åpnes for mer fleksible og innovative løsninger.

Konkurransetilsynet har også svart på en høring om endring av løyvedistrikt i Troms fylke, og vil fortsette å være en pådriver for deregulering i dette markedet. Forbrukerne vil tjene på en deregulering gjennom raskere, rimeligere og enklere transport.

>> Konkurransetilsynet er aktiv i samfunnsdebatten om delingsøkonomi på flere markeder enn drosjemarkedet, og påpeker at de positive effektene av konkurranse vil kunne forsterkes ved reguleringer som tar hensyn til konkurranse.

Svar på departementsforeleggelse – endring i markedsbalanseringsordning kan føre til høyere kjøtt- og eggpriser

Nortura og Kjøtt- og fjørfebransjens Landsforbund (KLF) la frem et felles forslag til ny markedsbalanseringsordning for kjøtt- og eggsektoren. Forslaget til ny ordning innebar bl.a. at det opprettes et råd for markedsbalansering av kjøtt og egg, og at de to konkurrentene Nortura og KLF begge skulle være representert i rådet. Konkurransetilsynet ble bedt av Nærings- og

fiskeridepartementet om å vurdere effekten av forslaget på konkurransen i markedene.

Med dette forslaget åpnes det for et nært samarbeid om markedsbalansering, som også vil kunne legge til rette for ytterligere informasjonsutveksling og

samordning. Konkurransen i markedene for kjøtt og egg vil svekkes, og dette fører til høyere priser til forbruker, mindre produktutvikling og mindre effektive bedrifter.

Primærnæringsunntaket i konkurranseloven åpner for at primærprodusenter eller deres organisasjoner i bestemte tilfeller kan være unntatt forbudsbestemmelsene om konkurranseskadelig samarbeid og misbruk av dominerende stilling. Det foreslåtte samarbeidet omfatter flere enn primærprodusentene og deres organisasjoner. Etter Konkurransetilsynets oppfatning vil det foreslåtte samarbeidet ikke være unntatt forbudsreglene. I en kronikk skriver konkurransedirektøren også at bøndene og forbrukerne har felles interesse av at landbrukets unntak fra konkurranseloven blir så snevert som mulig.

>> *Regjeringen fulgte i jordbruksmeldingen opp med å ikke støtte forslaget om et tettere samarbeidet mellom Nortura og KLF.*

Konkurranse på flyparkering sørger for billigere og bedre parkering for passasjerene

Konkurransetilsynet argumenterte i merknader til et forslag om detaljregulering ved Stavanger lufthavn, samt i en kronikk om parkering ved Bergen lufthavn i Bergens Tidende, at det bør legges til rette for konkurranse mellom om å tilby parkering ved lufthavnene.

>> *Gjennom detaljreguleringsplan fra kommunen og vedtak av fylkesting legges det nå til rette for at det kommer inn en privat aktør i markedet for flyparkering ved Stavanger lufthavn.*

Sikrer at dagligvareportal ikke leder til høyere priser

Gjennom kronikker og høringsuttalelser har Konkurransetilsynet påpekt at full åpenhet om pris i dagligvaremarkedet øker faren for koordinering i et allerede konsentrert marked.

>> *Konkurransetilsynets anbefaling ble tatt til følge. Versjonen av dagligvareportalen som ble lansert i 2016 inneholder ikke prisopplysninger. Konkurransetilsynet er i dialog med Forbrukerrådet om hvordan dagligvareportalen vil kunne begrense prisopplysninger slik at faren for koordinering reduseres. Portalen vil da kunne øke forbrukermakten, uten at det fører til høyere priser.*

Påpeker hvordan særnorske kapitalkrav undergraver stabiliteten

I tidsskriftet Magma og i en kronikk skriver Konkurransetilsynet i 2016 om effekten særnorske kapitalkrav kan ha på konkurranse og stabilitet. Det argumenteres for at særnorske kapitalkrav kan føre til konkurransevriddinger, og at det kan tenkes at dette ikke bidrar til mer stabilitet i banksektoren i Norge. Norske banker står overfor strengere kapitalkrav, og får høyere kostnader, enn utenlandske banker som opererer i Norge. Det at banker som opererer i Norge er underlagt ulikt regelverk fører til en konkurransevridding i favør av filialer av utenlandske banker. Ulike konkurransevilkår kan medføre at norske banker ender opp med en i snitt mer risikabel utlånsportefølje. Dette kan videre være med på å undergrave stabiliteten i banksektoren. Norge burde ta seg råd til å gjøre en grundig vurdering av hvordan særnorske kapitalkrav på lang sikt påvirker stabiliteten i norsk banksektor. Konkurransetilsynet anbefaler at norske myndigheter fremover bør tilstrebe en harmonisering med EUs regelverk for kapitalkrav.

Bokavtalen begrenser konkurranse og fører til høyere priser

I 2016 ble det foreslått å videreføre unntak fra konkurranseloven § 10 ved omsetning av bøker til og med 2018. Konkurransetilsynet gjengir sine standpunkt om bokmarkedet i et hørings svar i november. Etter Konkurransetilsynets oppfatning, bør forleggere og bokhandlere i større grad stå fritt til å konkurrere, slik regelen er i de fleste andre næringer. I den grad det er behov for kulturpolitiske virkemidler for å sikre mangfoldet, kan dagens mange målrettede tiltak forsterkes og i enda større

grad rettes inn mot forfattere og lesere. Bokavtalen er konkurransebegrensende og til skade for leserne. Svak konkurranse vil føre til høye priser, noe som spesielt påvirker midlere og lave inntektsgruppers muligheter til å kjøpe ny litteratur. Erfaringer fra Danmark og Sverige viser at friere prissetting på bøker kan gi lavere priser, samtidig som mangfoldet opprettes.

Flypassasjeravgiften fører til ulike konkurransevilkår

Flypassasjeravgift er en særavgift på flyreiser som før innføringen 1. april 2016 ble sendt på høring. Avgiften ble ilagt alle avganger fra norske lufthavner med en sats på 80 kroner per passasjer. Konkurransetilsynet mener at flypassasjeravgiften kan føre til ulike konkurransevilkår, og at den burde blitt utredet nærmere før innføringen. Spesielt for transfertrafikk blir vilkårene ulike. Passasjerer som på en reise flyr med to selskaper som har en samarbeidsavtale, betaler passasjeravgift kun én gang. Passasjerer som på samme strekning flyr med to selskaper uten en slik avtale betaler avgiften to ganger. Konkurransetilsynet savner også en nærmere vurdering av om den nye avgiften vil kunne ramme flyselskapene ulikt, avhengig av om selskapet har sin hovedvirksomhet i lavprissegmentet eller i fullservicesegmentet. Prisøkningen per billett vil, dersom den overføres fullt ut i prisen til passasjerene, prosentvis være størst for lavprisbilletter. I ytterste konsekvens vil innføringen av flypassasjeravgiften kunne føre til færre aktører i det norske luftfartsmarkedet og redusert konkurranse.

Synliggjøring av hvordan konkurranse har effekt

Konkurransetilsynet vil synliggjøre hvordan sunn konkurranse bidrar til effektiv bruk av samfunnets ressurser og hvordan forbrukere får effektene av tilsynets håndheving i lavere priser og bedre produkter og tjenester. Følgende kronikker ble publisert i 2016 som omtaler effektene av konkurranse og Konkurransetilsynets arbeid:

- **Avskrekkelsesgevinsten:** Kartell- og fusjonsplaner som aldri ser dagens lys, er konkurransereglens viktigste "gave" til forbrukerne.
- **Kampen om strømmen:** Enkeltinngrep kan ha langsiktige virkninger på strukturen i konkrete markeder, som i kraftmarkedet.
- **Drahjelp fra Brussel:** Europakommisjonen i Brussel bidrar til sunn konkurranse i Norge. Norske forbrukere nyter godt av EUs inngrep.
- **Konkurranse er krisehjelp:** Opphevelse av konkurransereglene skulle bidra til å løse krisen i 1930-årene. Det slo feil. Konkurranse kan forkorte krisen.
- **Konkurranse trumfer regulering:** Erfaringene fra kraftmarkedet illustrerer at konkurranse ofte gir bedre resultater for forbrukerne enn regulering.
- **Prisportaler kan gi høyere priser** og **Åpenhet om pris – dårlig nytt for kundene?:** En prisportal på dagligvarer med fersk og detaljert prisinformasjon kan føre til høyere priser for forbrukerne
- **Bøndene tjener på konkurranse:** Et mest mulig snevert primærnæringsunntak i jordbruket er en fordel både for forbrukere og bønder.

Utvalgsarbeid - Like konkurransevilkår for private og offentlige aktører

Offentlige og private aktører konkurrerer stadig oftere i samme marked. Når

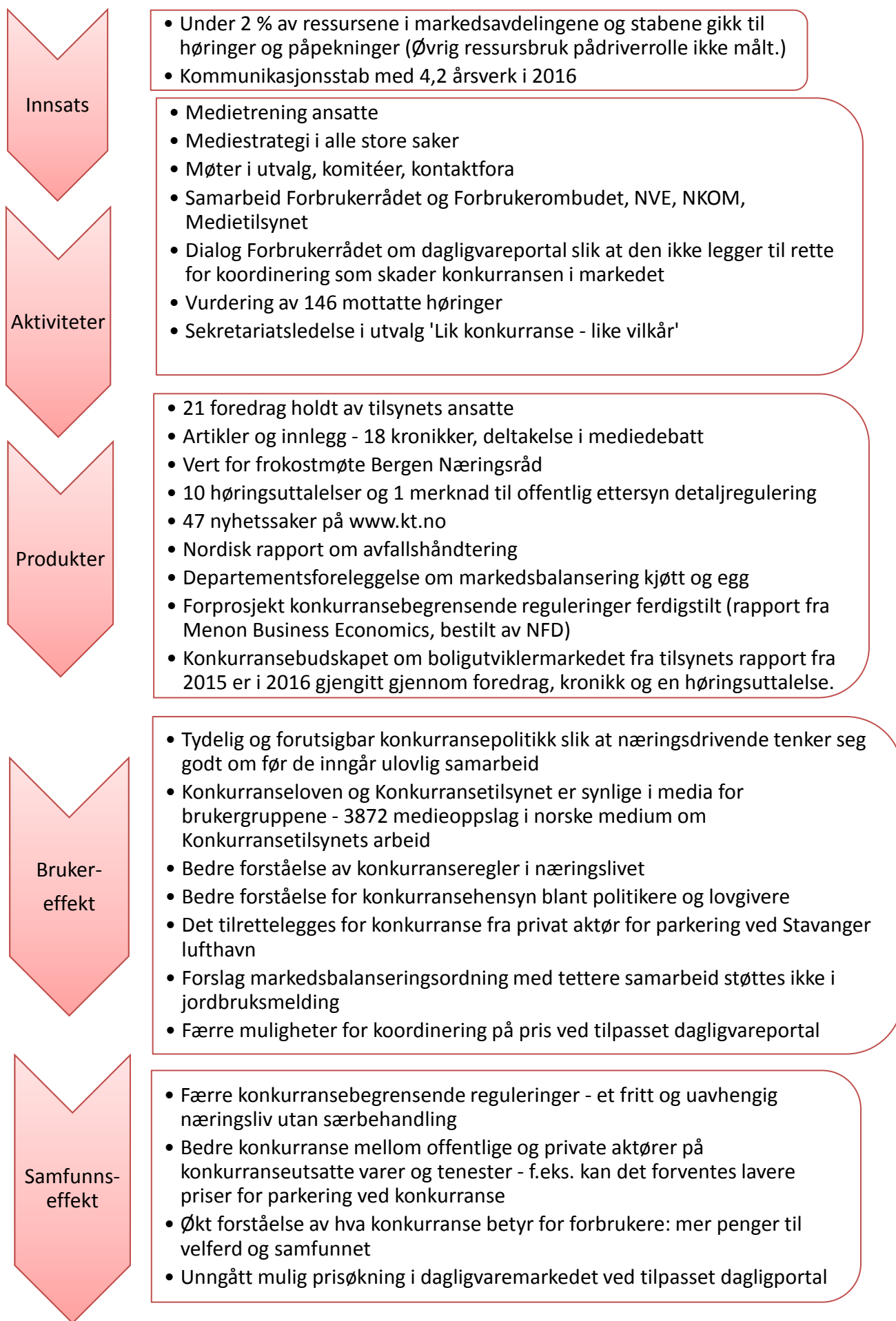
konkurransvilkårene er ulike, kan det føre til at gode og effektive bedrifter presses ut av markedet. På denne bakgrunn satte regjeringen i 2016 ned en arbeidsgruppe som skal foreslå tiltak som kan styrke konkurransen. Arbeidsgruppens sekretariat er lagt til Konkurransopolitisk avdeling i NFD. Leder av sekretariatet er Konkurransetilsynets direktør for eksterne relasjoner Kjell Sunnevåg. Arbeidsgruppen skal levere sin rapport til NFD 1. januar 2018.

Konkurransetilsynet uttalte seg om flere markeder i 2016.
- Alle høringsuttalelser finnes på Konkurransetilsynets nettsider:

<http://www.kt.no/nb-NO/vedtak-og-avgjorelser/uttalelser>

- Alle kronikker finnes her:

<http://www.kt.no/nb-NO/aktuelt/artiklar-og-innlegg/>

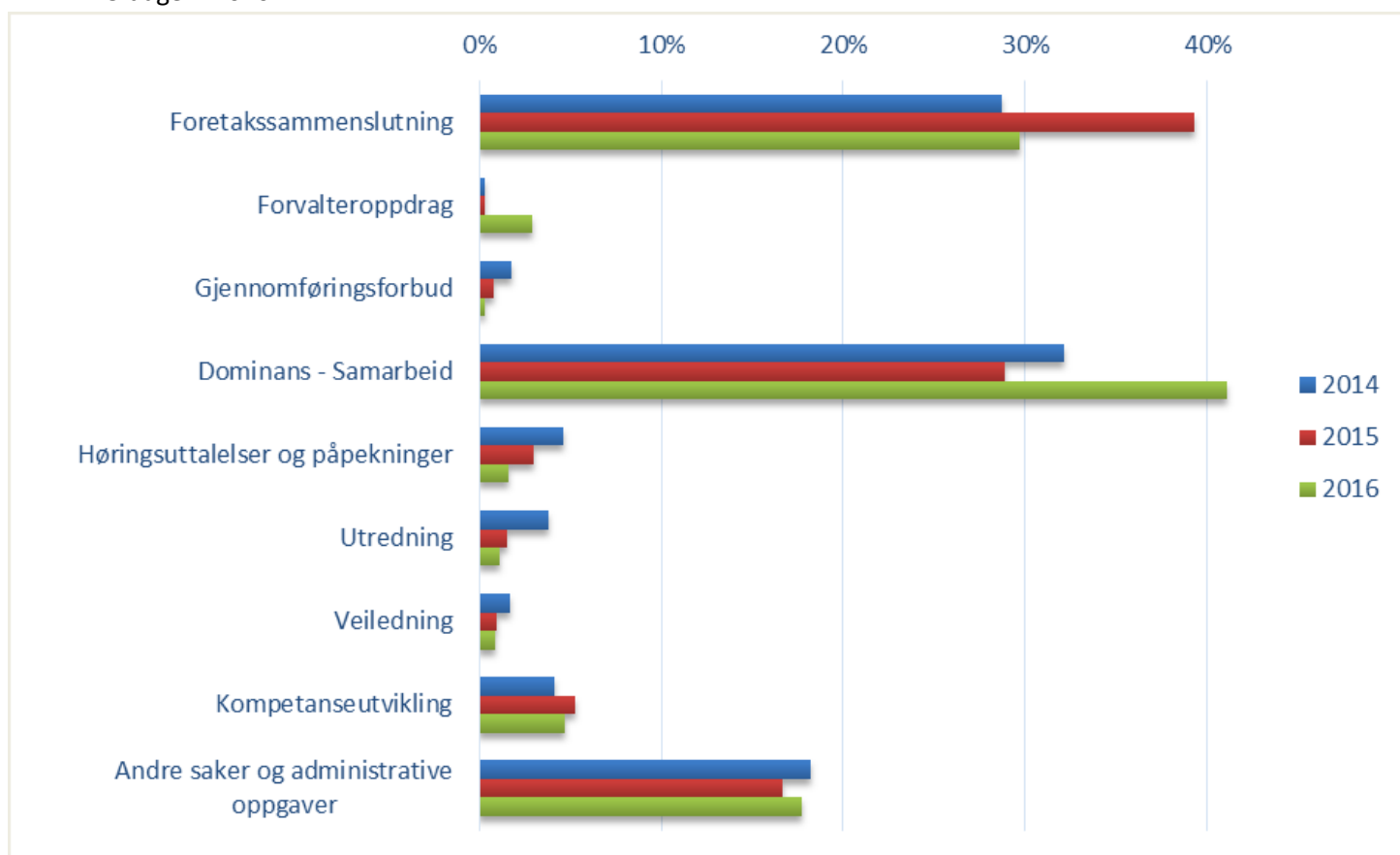

Figur 8: Resultatkjede pådriver

3.2 Ressursbruk

Antall årsverk gikk ned i 2016. Avdelingene hvor sakene behandles (markedsavdelingene, økonomisk stab, juridisk stab, etterforskningsstab og staben til konkurransedirektøren) utgjorde 60 årsverk i 2016, mot 66 årsverk i 2015. Tilsynet sikter på å ansette flere jurister og økonomer i 2017, og lyste ut stillinger i januar 2017.

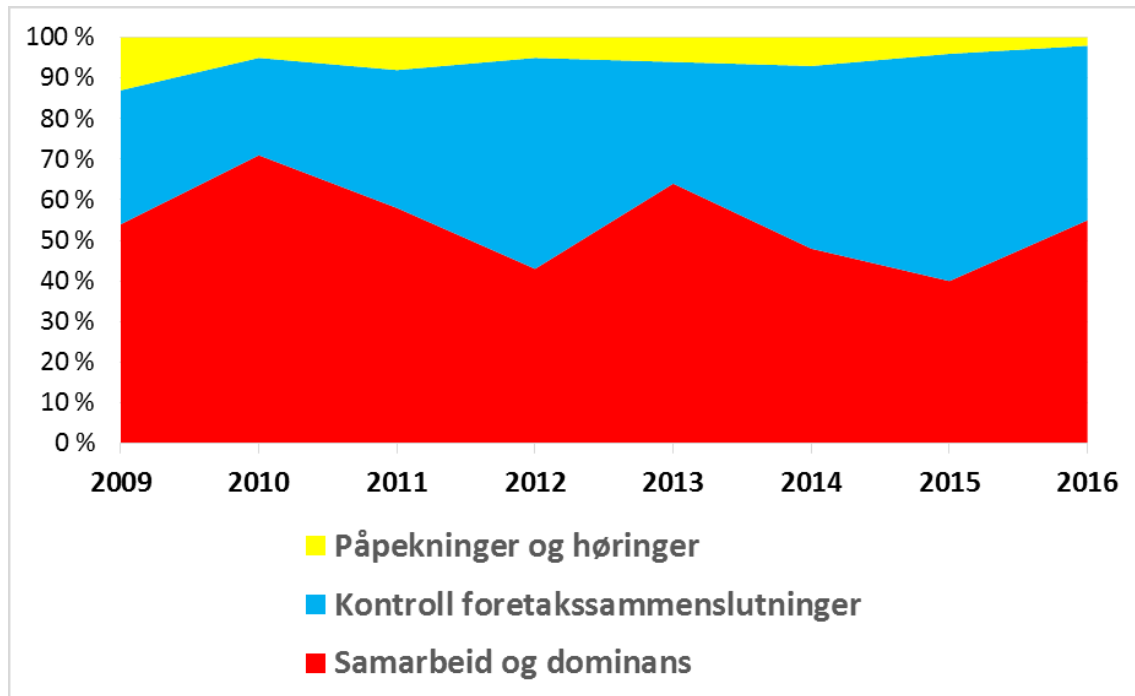
Ansatte i de nevnte avdelingene registrerer sin tidsbruk i et eget system for virksomhetsrapportering. Fordeling av ressursbruk mellom sakstypene viser at fusjonssakene har krevd en mindre del av ressursene i 2016 enn i 2015. Tilsynet gjorde tre inngrep i 2016, mot fem i 2015, men har også hatt fokus på å avslutte saker så tidlig som mulig. Ved nye saker er både en god dialog med partene og tidlig bemanning sentralt for å tidlig kunne avslutte de sakene som det ikke skal gripes inn i. Det sparer ressurser for tilsynet, men ikke minst for partene er dette viktig. 94 saker ble avsluttet innen 25 dager i 2016.

Figur 9: Fordeling av ressursbruk over sakstyper i 2016 sammenlignet med 2014 og 2015

Med knappe ressurser har prioritering av saker blitt enda viktigere i 2016. Konkurransetilsynet må i henhold til konkurranseloven prioritere fusjonssaker der det kan være aktuelt med inngrep. Ressurssituasjonen har imidlertid innebåret at tilsynets handlingsrom hva gjelder prioritering av fusjonssaker har blitt nøye vurdert fra sak til sak, samt en streng prioritering av hvilke saker med mulig brudd på forbudsbestemmelsene i konkurranseloven som skal prioriteres.

Ressursbruk veies opp mot forventet effekt. Nye saker veies opp mot hverandre i egne prioriteringsmøter, og prioritering av pågående saker revurderes på egne beslutningsmøter i forskjellige faser i etterforskningsaker. Resultatene fra 2016 viser også at tilsynet som synlig pådriver kan oppnå gode effekter for konkurranse uten å bruke mange ressurser. Å styrke pådriverrollen vil være et viktig fokusområde framover.

Figur 10: Fordeling av ressursbruk over de tre viktigste sakstypene

3.3 Vurdering av oppnådde resultat

Resultatene fra 2016 vurderes opp mot målene, styringsparametrene og rapporteringskravene fra tildelingsbrevet, med særlig fokus på effektene for det overordnede målet: å fremme konkurranse og forhindre konkurranseskadelig atferd slik at samfunnets ressurser brukes effektivt, og til forbrukernes beste. Tilsynet vurderer at det høye aktivitetsnivået fra 2016 med flere tydelige vedtak, kombinert med høy faglig standard og god strategisk synlighet, har hatt betydelige virkninger både direkte knyttet til den aktuelle sak og indirekte i form av forbyggende virkninger.

En direkte effekt av at et oppkjøp som begrenser konkurransen i et marked stoppes, er at man forhindrer høyere priser og/eller lavere kvalitet til skade for forbrukerne. På samme måte kan en direkte effekt av at man forhindrer et anbudssamarbeid innebære lavere kostnader for en kommune og dermed kanskje også lavere kommunale avgifter for innbyggerne i kommunen. Konkurransetilsynets vedtak kan også ha direkte effekter som er mer dynamiske ved at konkurranse stimulerer til at bedriftene i de berørte markedene blir mer effektive og innovative.

Å beregne direkte effekter er krevende. Man må ha detaljert informasjon om hvordan markedet har utviklet seg før og etter inngrepet samtidig som at man må forsøke å anslå hva som ville skjedd uten inngrepet. Man kan likevel antyde for eksempel at besparelsene av forbudet mot Fjord1-oppkjøpet er høye, og kommer de ferjereisende til gode i form av lavere billettpriser. I anbudskonkurransen etter vedtaket vant Torghatten kontrakten med et tilbud som var 1,1 mrd. kroner lavere enn Fjord1. Om oppkjøpet hadde blitt godkjent ville de to selskapene ikke lenger vært konkurrenter, noe som ville økt prisen for å drifte det aktuelle ferjesambandet vesentlig og i neste runde medført høyere

billettpriser for reisende. På samme måte er det grunn til å anta at forbud mot oppkjøp av Dolly Dimple's og NEG Skog har avverget prisøkninger for henholdsvis pizza og sagtømmer.

Den største effekten av Konkurransetilsynets aktivitet er imidlertid indirekte og i form av forebyggende virkninger. Foretak vil ikke prøve å slå seg sammen, hvis de vet at fusjonen med stor sannsynlighet vil bli stoppet av tilsynet. På samme måte vil bedrifter avstå fra ulovlig samarbeid når de vet at det er en risiko for å bli oppdaget og straffet for dette. Varselet mot Telenor viser andre dominerende foretak at misbruk av dominans koster dyrt. Også høringsuttalelser og påpekninger kan ha indirekte effekter. En uttalelse om parkering ved Stavanger lufthavn, kan sørge for at reguleringsplaner ved andre flyplasser tar hensyn til konkurranse.

Den indirekte effekten av tilsynets arbeid er enda vanskeligere å måle enn den direkte effekten. De mest konkurranseskadelige oppkjøpene blir ikke gjennomført og derfor heller ikke meldt til Konkurransetilsynet. På tilsvarende måte er det sannsynlig at misbruk av dominans og ulovlige samarbeid ikke finner sted. Et vedtak fra Konkurransetilsynet kan altså ha en stor avskrekkende effekt, men en begrenset direkte effekt. Tallfesting av effekter av vedtak er derfor svært krevende og bør gjøres med stor forsiktighet.

Klageavgjørelsene fra departementet i 2016 var i tilsynets favør, og konkurransemyndigheter fra andre land viser interesse for våre saksanalyser og arbeidsmetoder. I 2016 fikk tilsynet 3,5 stjerner i Global Competition Review (GCR) sin årlige Rating Enforcement, som er den høyeste rangering blant de nordiske land. I begrunnelsen vektlegger GCR blant annet at tilsynet har erfarne og profesjonelle saksbehandlere, at ledelsen fremstår som sterk og at tilsynet har solide resultater i fusjonssaker. Dette er alle faktorer som indikerer at kvaliteten av vedtakene ikke er påvirket av færre årsverk. Jo flere gode saker tilsynet har, og jo bedre disse synliggjøres, jo større er virkningen av håndhevingsarbeidet. Tilsynet vurderer dermed at det har oppnådd målsetningene som er uttrykt i tildelingsbrevet for 2016.

4 Styring og kontroll i virksomheten

4.1 Overordnet vurdering av styring og kontroll i virksomheten

Styringsdialogen går fram av tildelingsbrevet. Etatens myndighet, ansvar og faste oppgaver framgår av hovedinstruks for styringen av Konkurransetilsynet, fastsatt 30. juni 2014. Konkurransetilsynet har sendt inn økonomirapportering og risikovurdering i september, og har hatt tre etatsstyringsmøter i 2016. Videre rapportering og dialog styres etter behov, og kan initieres fra begge parter. Dialogen med departementet oppfattes som konstruktiv. Viktige tema i 2016 har vært flyttingen og opprettelse av Klagenemndssekretariatet / utskillelse av KOFA-sekretariatet. Det siste etatsstyringsmøtet i 2016 ble etterfulgt av en fagdag om effekter av Konkurransetilsynets arbeid, og det tas sikte på å videreutvikle resultatkjeden og styringsparametrene fra tildelingsbrevet.

Konkurransetilsynet vurderer at virksomhetens internkontroll er tilfredsstillende.

Internkontrollsystemet er godt dokumentert i form av retningslinjer, og fokuserer ikke kun på det administrative, men omfatter hele virksomheten. Sikker håndtering av sensitiv informasjon er én av de viktigste delene av vår kjernevirksomhet, og dette er godt forankret i ledelse og organisasjon. Tilsynet har også et system for kartlegging og oppfølging i forskjellige saksbehandlingsfaser, som sikrer etterlevelse av regelverk. Regelmessig intern rapportering på økonomi og tidsbruk, og formalisering av prioritering gjennom retningslinjer og møter, bidrar også til god internkontroll.

Per februar 2017 jobber tilsynet med en ny strategiplan for 2017-2021, med forankring i alle avdelinger. Strategiarbeidet vil gi et enda bedre grunnlag til prioritering og effektiv internrapportering.

4.2 Rapportering på øvrige punkt i tildelingsbrev 2016

Måling av brukereffekter

En fellesføring fra tildelingsbrevet er måling av brukereffekter. Brukere oppfattes for denne fellesføringen som direkte brukere av tilsynet, det vil si hovedsakelig saksparter, og andre som har direkte kontakt med tilsynet. Tilsynet har ikke kartlagt selv hvordan brukere opplever etaten. Opplevd kvalitet av tilsynets tjenester sier ikke nødvendigvis noe om virkningene av tilsynets arbeid også er positive. Tilsynet har likevel klare mål når det gjelder kontakt med partene. Muligheten for avhjelpende tiltak i både fusjons- og kartellsaker taler også for at en åpen og konstruktiv dialog er viktig for å løse saker effektivt. Tilsynet har som mål å behandle innsynsbegjæringer raskt, og markedsavdelingene og stabene brukte 4% av sin tid til innsyn i 2016.

Parter i saker inviteres til å komme med konkrete tilbakemeldinger om saksbehandling, og profesjonalitet i forhold til parter er et fast evalueringspunkt internt for alle større saker. Tilsynet vurderer det likevel som viktigere å måle effekter av selve håndhevingen av konkurranseloven enn å kartlegge opplevd kvalitet av saksbehandlingen hos direkte brukere, altså partene.

I Global Competition Review (GCR) sin årlige evaluering av verdens konkurransemyndigheter, fikk Konkurransetilsynet 3,5 av 5 stjerner i 2016. Dette plasserer tilsynet som best i Norden og blant topp 15 globalt. Rangeringen baseres blant annet på intervjuer med advokater. Det vektlegges blant annet i GCRs begrunnelse for ratingen med 3,5 stjerner (av fem mulige), at tilsynet har erfarne og profesjonelle saksbehandlere, at lederskapet er sterkt og at tilsynet har solide resultater i fusjonssaker. Mangel på misbruk av dominansaker nevnes på minus-siden, men dette var før varselet mot Telenor ble sendt. I tillegg nevnes at fusjonssaker tok en forholdsvis stor andel av ressursene i 2015, noe som forsinket etterforskningsaker. I 2016 har tilsynet likevel klart å prioritere disse sakene, og har sendt varsler og vedtak i etterforskningsaker som ble påbegynt i tidligere år.

Sikkerhet og beredskap

Kjernevirksomheten til Konkurransetilsynet tilsier at en av de viktigste verdiene tilsynet skal beskytte er sensitiv informasjon. Tilsynet har et ansvar som offentlig organ å ha god kontroll på informasjonshåndtering. Informasjonssikkerhet er meget viktig for å beskytte virksomheters forretningshemmeligheter. Dersom slik informasjon kommer på avveie, kan dette være direkte skadelig for konkurransen. God ivaretagelse av anonymitet for tipsere er en forutsetning for etterforskningssaker.

I 2016 har tilsynet etablert en sikkerhetsorganisasjon og arbeidet med en mer helhetlig dokumentasjon, sikkerhetsstyring og risikovurdering etter mal fra Nasjonal Sikkerhetsmyndighet (NSM). Tilsynet har også hatt en dialog med Nærings- og fiskeridepartementet angående beredskap, og forbereder etablering av Nasjonalt BEGRENSET nett i 2017. De fire tiltakene fra NSM som nevnes i tildelingsbrevet, har Konkurransetilsynet rapportert om 29. april 2016.

Ved flyttingen til nytt bygg ble det gjort en egen risikovurdering, hvor sikkerhet var sentralt. I nytt bygg er det skille mellom intern og ekstern sone, og tilsynets besøkende får ikke tilgang til kontorlokalene. Datasikkerhet er ivarettatt, med ekstra krav til datalab for gjennomgang av beslag etter bevissikring.

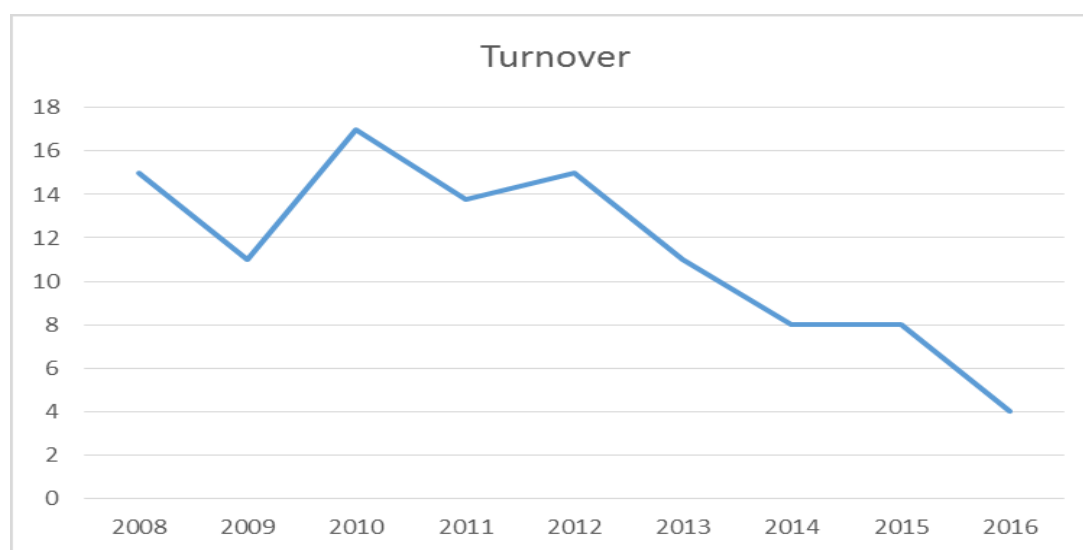
Konkurransetilsynet har ikke funnet anledning til å prioritere gjennomføring av en øvelse i sikkerhet og beredskap i 2016, men det er gjort en kriseøvelse i regi av kommunikasjonsstab, som også vil være nyttig i beredskapssammenheng.

4.3 Bemanning

Turnover

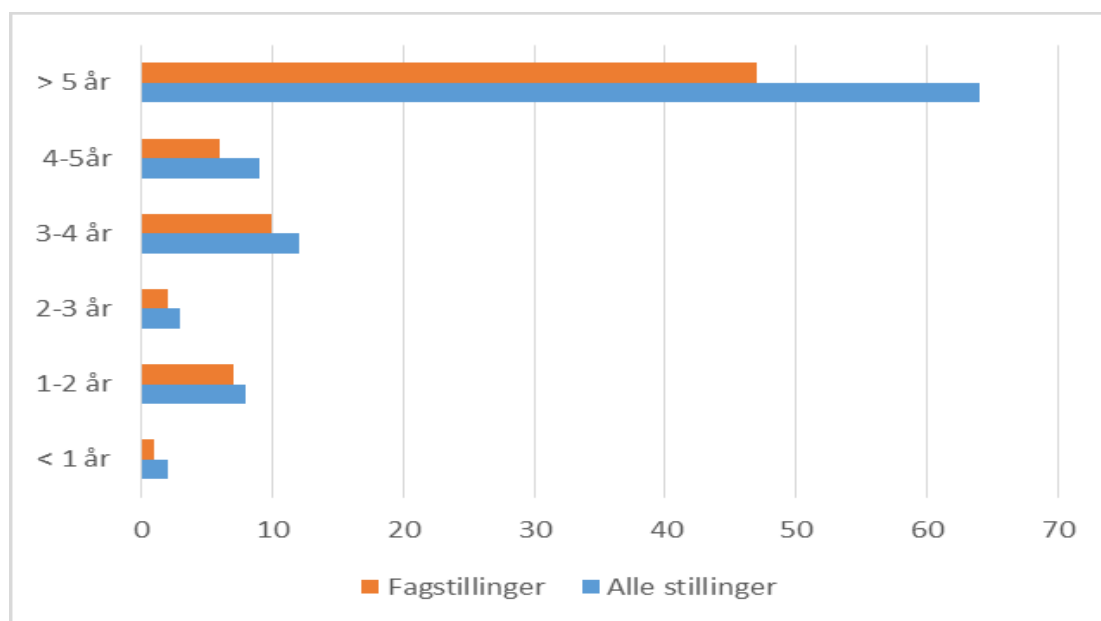
I 2016 sluttet 4 personer i tilsynet. Dette gir en turnover blant de ansatte på ca. 4 prosent. Alle som sluttet var kvinner og alle sluttet for å gå over i annen stilling hos annen virksomhet, statlig, kommunal eller privat. Turnover for fagstillinger og administrative stillinger er likt fordelt for 2016.

Figur 11: Turnover i tilsynet 2008-2016

Gjennomsnittlig tjenestetid

Det er økning i tallet på ansatte med lang erfaring fra tilsynet. I 2016 var antall ansatte i fagstillinger med erfaring fra tilsynet mer enn fem år på 47 prosent. Til sammenligning var tilsvarende tall i 2007 på 21 prosent.

Figur 12: Erfaring i tilsynet for ansatte i 2016

Kompetanse

Konkurransetilsynet legger vekt på at de ansatte skal ha gode vilkår for kompetanseheving. De fleste ansatte i tilsynet har høyere utganning på minst mastergradsnivå. Syv ansatte har også doktorgrad. 87 prosent av alle ansatte har høyere utdanning, av disse har 72 prosent høyere utdanning som jurist eller økonom med mastergrad.

Utdanning	Totalt	Kvinner		Menn	
Samfunns- og siviløkonomer	38	15	39 %	23	61 %
Jurister	33	21	64 %	12	36 %
Annen høyere utdanning	15	8	53 %	7	47 %
Utdanning av lavere grad	12	7	58 %	5	42 %
TOTALT	98	51	52 %	47	48 %

Tabell 3: Utdanningsnivå for ansatte i 2016

IA og HMS

Konkurransetilsynet er en IA-virksomhet og arbeider systematisk med helse, miljø og sikkerhet for å sikre trygge arbeidsforhold og likebehandling. Gode resultat innen HMS krever et sterkt engasjement fra ledere og systematisk samarbeid med tillitsvalgte og vernetjenesten. Konkurransetilsynet legger vekt på et arbeidsmiljø som er helsefremmende og preget av trygghet, åpenhet og respekt.

Tilsynet har på bakgrunn av nasjonale mål lagt til grunn følgende IA-strategi:

"Arbeidsgiver, arbeidstaker, tillitsvalgte og verneombud i Konkurransetilsynet skal arbeide systematisk for et godt og inkluderende arbeidsmiljø. For å bidra til felles mål skal arbeidsgiver

tilrettelegge for at ansattes individuelle behov med hensyn til den enkeltes forutsetning, livsfase og livssituasjon ivaretas på best mulig måte".

I 2016 var sykefraværet på 4,53 prosent. Dette er høyere enn målsettingen på 4 prosent og også en økning i forhold til sykefraværet i 2015 som var på 4,35 prosent. De foregående årene har det vært relativt stabilt og variert mellom 3,0 og 3,5 prosent pr. år.

Rapport om likestilling er lagt ved årsmeldingen i vedlegg 2.

4.4 Nye lokaler i 2016

I juni flyttet Konkurransetilsynet til nye lokaler i Zander Kaaes gate 7. Flyttingen ble gjennomført uten å påvirke driften. Konkurransetilsynet hadde kun nedetid på én virkedag. Flyttingen var godt forankret i organisasjonen. Deltakere fra alle avdelinger deltok i prosjektet for å komme fram til en utforming av lokalene som skal bidra mest mulig til effektivitet og samhandling. De ansatte er Konkurransetilsynets viktigste ressurs. Ved å flytte har tilsynet svart på tydelige ønsker om å bytte ut åpne kontorlandskap med kontorer. Basekontorer har gitt ansatte bedre forutsetninger til å jobbe med konsentrasjonsarbeid, mens et variert tilbud av samarbeidsrom legger til rette for effektivt prosjektarbeid.

5. Vurdering av framtidsutsikter

2016 har på flere måter gitt Konkurransetilsynet bedre forutsetninger for å utføre sitt samfunnsoppdrag mer effektivt. Sommeren 2016 flyttet tilsynet til et nytt bygg, hvor kontorløsningene er utformet med sikte på å legge til rette for effektiv samhandling i saksbehandlingen.

Saker vil også kunne avsluttes raskere med den nå vedtatte innføringen av en forliksordning etter modell av tilsvarende ordning i EU. Tilsynet har dermed fått et verktøy for å avslutte ressurskrevende saker på en enklere måte. Forlik innebærer at et overtredelsesgebyr kan reduseres med 10 prosent dersom de involverte foretakene i en overtredelsessak aksepterer å inngå forlik. Dette kan redusere behandlingstid i komplekse lovbruddsaker, og frigjøre ressurser som Konkurransetilsynet kan bruke til å behandle flere saker.

Mer effektiv håndheving vil kunne styrke både de direkte og de indirekte virkningene av konkurransepolitikken. Men for å oppnå effektivitet er det viktig å ikke kun fokusere på å *gjøre ting riktig*, men også på å *gjøre de riktige tingene*. På lik linje med andre statlige virksomheter kan tilsynet forvente å måtte forsvare sin bruk av offentlige midler, og å dokumentere effekter av sin virksomhet. Synliggjøring av viktigheten av konkurranse som virkemiddel for å ivareta forbrukernes, næringslivets og samfunnets interesser vil derfor være et satsingsområde i framtiden.

I 2017 er Konkurransetilsynet 100 år. De siste hundre årene har konkurransepolitikken skiftet fra regulering av priser til dagens tilnærming hvor bedrifter tillates å konkurrere fritt såfremt det gir gevinster for oss forbrukere. Det er avskrekkende for bedrifter at bøtene er høye, at tilsynet har et høyt aktivitetsnivå, og at personer som deltar i konkurransekriminalitet kan få fengselstraff. Tilsynet har satt i gang kompetansetiltak og et prosjekt for å avdekke konkurransekriminalitet med en mer proaktiv tilnærming. Dermed vil tilsynet kunne velge sine saker bedre ut fra effekt, og være mindre avhengig av mottatte klager. En god lempningsordning med en tydelig avklaring på muligheter for reduksjon av personstraff vil fortsatt være et viktig virkemiddel for å kunne finne de lovbruddene som skader konkurransen mest. En proaktiv tilnærming til å avdekke konkurransekriminalitet vil imidlertid kunne styrke insentivene til å søke lempning.

Konkurranseloven gir tilsynet flere virkemidler for å beskytte og styrke konkurransen. Det er viktig at tilsynet følger med på endringer i markeder, og velger å bruke de virkemidlene som har størst effekt. Teknologiske utviklinger gir, som vi ser i delingsøkonomien, muligheter for nye aktører å etablere seg, og kan gi nye måter å konkurrere på. Markeder kan også endres som følge av nye teknologiske muligheter. De gir samtidig også nye muligheter for aktører til å koordinere seg. Denne nye virkeligheten krever tilpasninger i reguleringer. Konkurransetilsynet vil ikke bare *følge med* på disse utviklingene, og reagere når en klage på lovbrudd eller en høring kommer inn, men vil være en aktiv pådriver for å tilpasse reguleringene til en ny virkelighet på en måte som stimulerer til konkurranse.

Konkurransetilsynet har kommet med en rekke innspill til reguleringsendringer de siste årene. Ett eksempel relaterer seg til drosjemarkedet. Konkurransetilsynet har i denne sammenhengen forventninger til oppfølging av utvalgsarbeid om delingsøkonomi. Utvalget leverte sin rapport 6. februar 2017 og foreslår blant annet deregulering av drosjemarkedet for å legge til rette for innovative løsninger og bedre ressursutnytting til glede for forbrukerne. Konkurranseregulerende reguleringer finnes imidlertid på en rekke ulike områder. I et bredere perspektiv kan det således nevnes at i mars 2016 ble et forprosjekt i regi av Nærings- og fiskeridepartementet sluttført hvor det ble introdusert en metode for å avdekke konkurransebegrensende reguleringer i enkeltmarkeder. Metoden gir muligheter til å avdekke konkurransebegrensende reguleringer, og legge grunnlaget for å gjennomføre tilpasninger som styrker konkurranse samtidig som at målsettingene bak reguleringene fortsatt ivaretas. Basert på internasjonale erfaringer med tilsvarende gjennomganger, kan det antas at de potensielle gevinster for samfunnet i form av mer effektiv ressursbruk er store.

Konkurransetilsynet vil understreke den samfunnsmessige betydningen av at dette arbeidet blir fulgt opp. Under alle omstendigheter vil det å fortsette pådriverrollen være en viktig del av Konkurransetilsynets strategi framover.

Konkurransen i dagligvaremarkedet, matvarepriser og utvalg har vært et gjennomgangstema i en rekke år, og vil fortsatt være i fokus. Økt konkurranse er også sentralt i jordbruksmeldingen fra desember 2016. Konkurransetilsynet vil fortsatt prioriterte overvåking av dagligvaremarkedet i 2017, og er godt i gang med et prosjekt som analyserer informasjonsflyt og prising i markedet. I 2017 forventes også en rapport om etableringshindringer i verdikjeden for mat, med vurderinger av tiltak for å redusere etableringshindringene, utarbeidet på bestilling fra Nærings- og fiskeridepartementet.

I 2017 etableres det uavhengige klageorganet som vil behandle alle klager på vedtak og avgjørelser fra Konkurransetilsynet. Da vil departementet ikke lenger være klageinstans for fusjonssaker, og muligheten for politisk overprøving av Konkurransetilsynets vedtak opphører. Dette vil påvirke Konkurransetilsynet på flere måter. På kort sikt vil det kunne medføre flere klager. Dette vil ikke ansees som et tegn på lavere kvalitet av vedtakene, men som en naturlig konsekvens av opprettelse av nemnden, hvor partene ønsker å teste ut grensene for loverket i et nytt institusjonelt rammeverk. Det kan skape ekstra arbeid for alle parter og noe usikkerhet i starten. Det medgår også en del administrative ressurser i første halvår 2017 ved å skille ut og fasilitere opprettelse av klagenemndssekretariatet. På lang sikt vil endringene kunne bidra til en mer forutsigbar konkurransepolitikk, og klagebehandlingsprosessen vil kunne bli kortere. En tydelig, uavhengig og effektiv håndheving av konkurranseregelverket har en mer avskrekkende effekt og gir gevinster for samfunnet på lang sikt.

På samme måte vil endringer i europeiske konkurranseregler, blant annet gjennom EU-direktivet om privat håndheving, på kort sikt bety et behov for ressurskrevende avklaringer. På lang sikt vil et regelverk som er enda mer harmonisert med EU sikre at Konkurransetilsynet og bedrifter kan forholde seg til et regelverk som, på lik linje med markedene de opererer i, er harmonisert på europeisk nivå.

6. Årsregnskap

Sekretariatet for KOFA er administrativt underlagt Konkurransetilsynet. Årsregnskapet i denne delen gjelder Konkurransetilsynet og KOFA. Årsregnskapet for det alminnelige prisreguleringsfondet følger som vedlegg 3 til denne årsrapporten.

6.1 Ledelseskommentarer

Bekreftelse

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten, rundskriv R-115 fra Finansdepartementet og krav fra NFD i instruks for økonomistyring. Regnskapet gir et dekkende bilde av Konkurransetilsynets disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld.

Vurdering av vesentlige forhold

I 2016 har Konkurransetilsynet disponert tildelinger tilsvarende 101,437 mill kr. I tildelingen er det inkludert overført beløp fra 2015 på 0,805 mill kr. I tillegg har Konkurransetilsynet fått belastningsfullmakt på NFDs kap. 0900 post 21 Spesielle driftsutgifter på inntil 1,5 mill kr i 2016. Dette gjaldt 0,5 mill kr til forprosjekt om "konkurranseregulerende tiltak" og 1 mill kr til arbeidsgruppe om "Like konkurransevilkår for private og offentlig aktører". Det er belastet totalt 1,041 mill kr på disse fullmaktene i 2016.

Konkurransetilsynet flyttet inn i nye lokaler i juni 2016, leiekontrakten på tidligere lokaler varer til 31. august 2017. I den forbindelse fikk Konkurransetilsynet tilleggsbevilgning på 3,9 mill kr for å dekke tilbakeføringskostnader og økte husleiekostnader. Denne kostnaden vil påløpe i 2017 og er en del av ubrukt bevilgning som vil søkes overført til 2017. Konkurransetilsynet vil søke om overføring av ubrukt bevilgning på post 01 i 2016 på 4,976 mill kr til 2017.

På inntektssiden er det i 2016 krevd inn 0,9 mill kr i overtredelsesgebyr som følge av brudd på konkurranselovens bestemmelser. Rapporterte utgifter til drift og investeringer for Konkurransetilsynet summerte seg til 96,461 mill kr, hvorav utbetalinger til lønn og sosiale utgifter utgjør 67,402 mill kr. I 2015 var lønnsutgiftene på 71,864 mill kr. Reduksjonen skyldes en nedgang i antall årsverk fra 89 i 2015 til 82 i 2016.

KOFA har på post 23 Klageorgan for offentlige anskaffelser disponert en samlet tildeling på kr 10,415 mill. I 2015 hadde KOFA et merforbruk på 0,394 mill kr, dette er dekket inn med en mindreutgift i 2016.

KOFA har i 2016 inntektsført 1,38 mill kr knyttet til klagegebyr som følge av brudd på lov om offentlige anskaffelser. Rapporterte kostnader til drift og investeringer for KOFA er på kr 9,869 mill i 2016 der utbetalinger til lønn og sosiale kostnader utgjør 7,435 mill kr.

Tilleggsopplysninger

Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for Konkurransetilsynet og KOFA samt Det alminnelige prisreguleringsfondet. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato, men revisjonsberetningen vil foreligge 1. mai 2017.

Konkurransetilsynet forvalter Det alminnelige prisreguleringsfondet, et tilskuddsfond som kan benyttes til forskning om konkurranseforhold og pris- og konkurransepolitiske virkemidler. I forvaltningen er vi styrt av retningslinjer for tildeling av midler fra Det alminnelige prisreguleringsfond av 27. mai 2014 fra NFD og forskrift om Det alminnelige prisreguleringsfond. Viser til vedlegg 3 angående omtale og årsregnskap for dette.

Bergen, 24. februar 2017

Lars Sørsgard
konkurransedirektør

6.2 Prinsippnote

Årsregnskap for statlige virksomheter er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.1, nærmere bestemmelser i Finansdepartementets rundskriv R-115 av november 2016 og eventuelle tilleggskrav fastsatt av overordnet departement.

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen og artskontorrapporteringen er utarbeidet med utgangspunkt i bestemmelsene punkt 3.4.2 – de grunnleggende prinsippene for årsregnskapet:

- a) Regnskapet følger kalenderåret
- b) Regnskapet inneholder alle rapporterte utgifter og inntekter for regnskapsåret
- c) Utgifter og inntekter er ført i regnskapet med brutto beløp
- d) Regnskapet er utarbeidet etter kontantprinsippet

Oppstillingene av bevilgnings- og artskontorrapportering er utarbeidet etter de samme prinsippene, men gruppert etter ulike kontoplaner. Prinsippene samsvarer med krav i bestemmelsene punkt 3.5 til hvordan virksomhetene skal rapportere til statsregnskapet. Sumlinjen "*Netto rapportert til bevilgningsregnskapet*" er lik i begge oppstillingene.

Virksomheten er tilknyttet statens konsernkontoordning i Norges Bank i henhold til krav i bestemmelsene pkt. 3.7.1. Bruttobudsjetterte virksomheter tilføres ikke likviditet gjennom året, men har en trekkrettighet på sin konsernkonto. Ved årets slutt nullstilles saldoen på den enkelte oppgjørskonto ved overgang til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Oppstillingen av bevilgningsrapporteringen omfatter en øvre del med bevilgningsrapporteringen og en nedre del som viser beholdninger virksomheten står oppført med i kapitalregnskapet. Bevilgningsrapporteringen viser regnskapstall som Konkurransetilsynet og KOFA har rapportert til statsregnskapet. Det stilles opp etter de kapitler og poster i bevilgningsregnskapet virksomheten har fullmakt til å disponere. Kolonnen samlet tildeling viser hva virksomheten har fått stilt til disposisjon i tildelingsbrev for hver statskonto (kapittel/post). Oppstillingen viser i tillegg alle finansielle eiendeler og forpliktelser virksomheten står oppført med i statens kapitalregnskap.

Mottatte fullmakter til å belaste en annen virksomhets kapittel/post (belastningsfullmakter) vises ikke i kolonnen for samlet tildeling, men er omtalt i note B til bevilgningsoppstillingen. Utgiftene knyttet til mottatte belastningsfullmakter er bokført og rapportert til statsregnskapet, og vises i kolonnen for regnskap.

Avgitte belastningsfullmakter er inkludert i kolonnen for samlet tildeling, men bokføres og rapporteres ikke til statsregnskapet fra virksomheten selv. Avgitte belastningsfullmakter bokføres og rapporteres av virksomheten som har mottatt belastningsfullmakten og vises derfor ikke i kolonnen for regnskap. De avgitte fullmaktene framkommer i note B til bevilgningsoppstillingen.

Artskontorrapporteringen

Oppstillingen av artskontorrapporteringen har en øvre del som viser hva som er rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter og en nedre del som viser

eiendeler og gjeld som inngår i mellomværende med statskassen. Artskontorrapporteringen viser regnskapstall virksomheten har rapportert til statsregnskapet etter standard kontoplan for statlige virksomheter. Virksomheten har en trekkrettighet på konsernkonto i Norges Bank. Tildelingene er ikke inntektsført og derfor ikke vist som inntekt i oppstillingen.

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2016

Utgiftskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Note	Samlet tildeling*	Regnskap 2016	Merutgift (-) og mindretgift
0911	Driftsutgifter	01	Driftsutgifter	A,B	101 437 000	96 460 609	4 976 391
0911	Klagenemda for offentlige anskaffelser	23	Diverse	A,B	10 415 000	9 869 337	545 663
0900	NFD - spesielle driftsutgifter	21	Spesielle driftsutgifter	A,B	0	1 041 436	
1633	Nettoordning for mva i staten	01	Driftsutgifter		0	2 450 062	
<i>Sum utgiftsført</i>					111 852 000	109 821 445	

Inntektskapittel	Kapittelnavn	Post	Posttekst	Samlet tildeling*	Regnskap 2016	Merinntekt (-) og mindreinntekt	
3911	Klagegebyr	01	Driftsinntekter	1 400 000	1 380 000	20 000	
3911	Refusjoner og andre inntekter, Konkurransetilsyne	03	Ymse	200 000	135 050	64 950	
3911	Refusjoner og andre inntekter ,KOFA	04	Ymse	300 000	352 000	-52 000	
3911	Lovbruddsgebyr	86	Ymse	400 000	900 000	-500 000	
5309	Tilfeldige inntekter - ymse	29	Ymse	0	134 775		
5700	Arbeidsgiveravgift	72	Arbeidsgiveravgift	0	9 175 238		
<i>Sum inntektsført</i>					2 300 000	12 077 062	

Netto rapportert til bevilgningsregnskapet

97 744 382

Kapitalkontoer

60046801	Norges Bank KK /innbetalinger				7 014 104	
60046802	Norges Bank KK/utbetalinger				-104 310 819	
715810	Endring i mellomværende med statskassen				-447 666	
<i>Sum rapportert</i>					0	

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet (31.12)

		31.12.2016	31.12.2015	Endring
715810	Mellomværende med statskassen	-3 183 319	-2 735 652	-447 666

Note A Forklaring av samlet tildeling utgifter			
Kapittel og post	Overført fra i fjor	Årets tildelinger	Samlet tildeling
091101	805 000	100 632 000	101 437 000
091123		10 415 000	10 415 000

Konkurransetilsynet har i 2016 disponert en samlet tildeling på kr 101,437 mill.

KOFA har i 2016 disponert en samlet tildeling på kr 10,415 mill.

Note B Forklaring til brukte fullmakter og beregning av mulig overførbart beløp til neste år

Kapittel og post	Stikkord	Merutgift(-)/ mindre utgift	Utgiftsført av andre iht. avgitte belastningsfullmakter(-)	Merutgift(-)/ mindre utgift etter avgitte belastningsfullmakter	Merinntekter / mindreinntekter(-) iht. merinntektsfullmakt	Omdisponering fra post 01 til 45 eller til post 01/21 fra neste års bevilgning	Innsparinger(-)	Sum grunnlag for overføring	Maks. overførbart beløp	Mulig overførbart beløp beregnet av virksomheten
091101		4 976 391		4 976 391				4 976 391	5 031 600	4 976 391
091123		545 663		545 663	-20 000		394 000	131 663	520 750	131 663

Mottatte belastningsfullmakter

Nærings- og fiskeridepartementet ga Konkurransetilsynet i brev av 28.08.2015 en belastningsfullmakt på inntil 500 000 kroner for 2015 til dekning av kostnader forbundet med forprosjekt om "konkurranseregulerende reguleringer". Kostnadene skal belastes direkte på kap. 0900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 21 "Spesielle driftsutgifter". Fullmakten ble ikke benyttet i 2015 og er overført til 2016 i tildelingsbrev for 2016. 496 000 kroner er belastet fullmakten i 2016.

Nærings- og fiskeridepartementet ga Konkurransetilsynet i brev av 05.09.2016 en belastningsfullmakt på inntil 1 000 000 kroner for 2016 til dekning av kostnader forbundet med arbeidsgruppe om "Like konkurransevilkår for private og offentlig aktører". Kostnadene skal belastes direkte på kap. 0900 Nærings- og fiskeridepartementet, post 21 "Spesielle driftsutgifter". 545 436 kroner er belastet fullmakten i 2016.

Fullmakt til å bruke standard refusjoner av lønnsutgifter til overskride utgifter

Refusjoner av lønn på totalt 3,941 mill. kr er nettoført i driftsutgiftene.

Fullmakt til å overskride driftsbevilgninger mot tilsvarende merinntekter

Konkurransetilsynet er i tildelingsbrev gitt fullmakt til å overskride bevilgningen under kap. 911 post 23 mot tilsvarende merinntekter under kapittel 3911. Merinntekt/mindreinntekt tas med i beregning av overføring av ubrukt bevilgning. I 2016 var det kr 20 000 i mindreinntekter på kapittel 3911 post 01. Overførbart ubrukt bevilgning reduseres med kr 20 000.

Mulig overførbart beløp

Kapittel 0911 post 01 kr 4 976 391

Kapittel 0911 post 23 kr 131 663

Oppstilling av artskontorapporteringen 31.12.2016

	Note	2016	2015
Driftsinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetalinger fra gebyrer	1	1 380 000	1 018 000
Innbetalinger fra tilskudd og overføringer	1	0	0
Salgs- og leieinntekter	1	487 050	0
Andre innbetalinger	1	105 188	620 200
<i>Sum innbetalinger fra drift</i>		1 972 238	1 638 200
Driftsutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetalinger til lønn	2	75 310 462	80 617 054
Andre utbetalinger til drift	3	30 419 157	22 681 301
<i>Sum utbetalinger til drift</i>		105 729 620	103 298 355
Netto rapporterte driftsutgifter		103 757 382	101 660 155
Investerings- og finansinntekter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Innbetaling av finansinntekter	4	0	0
<i>Sum investerings- og finansinntekter</i>		0	0
Investerings- og finansutgifter rapportert til bevilgningsregnskapet			
Utbetaling til investeringer	5	1 740 743	824 072
Utbetaling til kjøp av aksjer		0	0
Utbetaling av finansutgifter	4	6 208	1 351
<i>Sum investerings- og finansutgifter</i>		1 746 951	825 423
Netto rapporterte investerings- og finansutgifter		1 746 951	825 423
Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten			
Innbetaling av skatter, avgifter, gebyrer m.m.	6	900 000	157 000 000
<i>Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten</i>		900 000	157 000 000
Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten			
Utbetalinger av tilskudd og stønader	7	0	0
<i>Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten</i>		0	0
Inntekter og utgifter rapportert på felleskapitler			
Grupplivsforsikring konto 1985 (ref. kap. 5309, inntekt)		134 775	144 848
Arbeidsgiveravgift konto 1986 (ref. kap. 5700, inntekt)		9 175 238	9 784 966
Nettoføringsordning for merverdiavgift konto 1987 (ref. kap. 1633, utgift)		2 450 062	2 212 900
<i>Netto rapporterte utgifter på felleskapitler</i>		-6 859 951	-7 716 913
Netto rapportert til bevilgningsregnskapet		97 744 382	-62 231 336

Oversikt over mellomværende med statskassen

	2016	2015
Eiendeler og gjeld		
Fordringer	141 522	278 047
Kasse	0	0
Bankkontoer med statlige midler utenfor Norges Bank	0	0
Skyldig skattetrekk	-3 193 702	-2 935 239
Skyldige offentlige avgifter	-85 782	-78 461
Annen gjeld	-45 357	0
Sum mellomværende med statskassen	8	-2 735 652

Note 1 Innbetalinger fra drift

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Innbetalinger fra gebyrer</i>		
Kofa klagegebyr	1 344 000	1 001 000
Kofa - ulovlige direkte anskaffelser	36 000	17 000
Sum innbetalinger fra gebyrer	1 380 000	1 018 000
<i>Innbetalinger fra tilskudd og overføringer</i>		
Sum innbetalinger fra tilskudd og overføringer	0	0
<i>Salgs- og leieinnbetalinger</i>		
Eksterne refusjonsinntekter	486 400	0
Diverse tilfeldige inntekter	650	0
Sum salgs- og leieinnbetalinger	487 050	0
<i>Andre innbetalinger</i>		
Salg av utrangert materiell, avgiftsfritt	105 188	620 200
Sum andre innbetalinger	105 188	620 200
Sum innbetalinger fra drift	1 972 238	1 638 200

I 2016 er inntekter fra konferanser ført på konto for eksterne refusjonsinntekter, i 2015 var dette ført på konto for salgsinntekter.

Note 2 Utbetalinger til lønn

	31.12.2016	31.12.2015
Lønn	66 613 890	71 228 932
Arbeidsgiveravgift	9 175 238	9 784 966
Pensjonsutgifter*	0	0
Sykepenges og andre refusjoner (-)	-3 940 774	-3 961 920
Andre ytelser	3 462 109	3 565 076
Sum utbetalinger til lønn	75 310 462	80 617 054
<i>* Denne linjen benyttes av virksomheter som innbetaler pensjonspremie til SPK.</i>		
Antall årsverk:	90	100

Note 3 Andre utbetalinger til drift

	31.12.2016	31.12.2015
Husleie	16 110 147	8 443 915
Vedlikehold egne bygg og anlegg	0	0
Vedlikehold og ombygging av leide lokaler	169 985	52 492
Andre utgifter til drift av eiendom og lokaler	2 688 844	1 863 631
Reparasjon og vedlikehold av maskiner, utstyr mv.	183 991	135 178
Mindre utstyersanskaffelser	389 692	150 471
Leie av maskiner, inventar og lignende	3 033 641	2 672 068
Kjøp av fremmede tjenester	3 249 436	2 904 944
Reiser og diett	2 095 272	2 715 778
Øvrige driftsutgifter	2 498 148	3 742 822
Sum andre utbetalinger til drift	30 419 157	22 681 301

Økning husleie i 2016 skyldes at Konkurransetilsynet flyttet inn i nye lokaler i juni 2016, mens husleiekontrakten på gamle tidligere lokaler utløper 31.08.2017. Det er derfor belastet husleie for to lokaler store deler av 2016. Deler av tidligere lokaler ble utleid fra november 2016. Det er også påløpt engangskostnader forbundet med flytting til nye lokaler.

Note 4 Finansinntekter og finansutgifter

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Innbetaling av finansinntekter</i>		
Renteinntekter	0	0
Valutagevinst	0	0
Annen finansinntekt	0	0
Sum innbetaling av finansinntekter	0	0

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling av finansutgifter</i>		
Renteutgifter	6 208	1 351
Valutatap	0	0
Annen finansutgift	0	0
Sum utbetaling av finansutgifter	6 208	1 351

Note 5 Utbetaling til investeringer og kjøp av aksjer

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling til investeringer</i>		
Immaterielle eiendeler og lignende	0	239 576
Tomter, bygninger og annen fast eiendom	0	0
Beredskapsanskaffelser	0	0
Infrastruktureiendeler	0	0
Maskiner og transportmidler	0	0
Driftsløsøre, inventar, verktøy og lignende	1 740 743	584 496
Sum utbetaling til investeringer	1 740 743	824 072

	31.12.2016	31.12.2015
<i>Utbetaling til kjøp av aksjer</i>		
Kapitalinnskudd	0	0
Obligasjoner	0	0
Investeringer i aksjer og andeler	0	0
Sum utbetaling til kjøp av aksjer	0	0

I 2016 er kostnadene som i 2015 ble belastet konto for immaterielle eiendeler belastet konto 6420 (Leie av datautstyr og systemer).

I 2016 er det investert i inventar til nye lokaler.

Note 6 Innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten

	31.12.2016	31.12.2015
Gebyrer som ikke inngår som driftsinntekt	900 000	157 000 000
Sum innkrevingsvirksomhet og andre overføringer til staten	900 000	157 000 000

Konkurransetilsynet krevde i 2016 inn et overtredelsesgebyr på kr 400 000 fra Contiga AS og en forliksavtale med JFP AS på kr 500 000. Størrelsen på regnskapsførte gebyrer vil variere vesentlig fra år til år iht. til antall saker og sakenes egenart.

Note 7 Tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten

	31.12.2016	31.12.2015
Sum tilskuddsforvaltning og andre overføringer fra staten	0	0

Note 8 Sammenheng mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen.

Forskjellen mellom avregning med statskassen og mellomværende med statskassen

	31.12.2016	31.12.2016	Forskjell
	Spesifisering av <u>bokført</u> avregning med statskassen	Spesifisering av <u>rapportert</u> mellomværende med statskassen	
Finansielle anleggsmidler			
Investeringer i aksjer og andeler	0	0	0
Obligasjoner	0	0	0
<i>Sum</i>	0	0	0
Omløpsmidler			
Kundefordringer	2 900 000	0	2 900 000
Andre fordringer	141 522	141 522	0
Bankinnskudd, kontanter og lignende	0	0	0
<i>Sum</i>	3 041 522	141 522	2 900 000
Langsiktig gjeld			
Annen langsiktig gjeld	0	0	0
<i>Sum</i>	0	0	0
Kortsiktig gjeld			
Leverandørgjeld	-260 060	0	-260 060
Skyldig skattetrekk	-3 193 702	-3 193 702	0
Skyldige offentlige avgifter	-85 782	-85 782	0
Annen kortsiktig gjeld	-45 357	-45 357	0
<i>Sum</i>	-3 584 901	-3 324 841	-260 060
Sum	-543 379	-3 183 319	2 639 940

Iht. samarbeidsavtale med Statens Innkrevingsentral (SI) skal overtredelsesgebyr reskontroføres hos SI. Kundefordringer på 2,9 mill er fra tidspunkt før avtalen med SI ble inngått. Denne summen inkluderer også gebyr på 0,7 mill som ble innbetalt med 0,5 mill i desember etter en forliksavtale.

Gebyr på 6,5 mill ble innbetalt SI i desember 2016, men ikke innbetalt KT før januar 2017. Dette er derfor ikke reskontroført hos SI eller KT.

Avviket ble oppdaget etter regnskapet for 2016 er avsluttet. Dette har ingen konsekvenser for resultatet.

KT har hatt en dialog med Riksrevisjonen angående dette spørsmålet.

Vedlegg 1 – Saksstatistikk

Mottatte saker	2013	2014	2015	2016
Meldinger om fusjoner og oppkjøp (§16)	391	89	96	97
Klager, tips og andre saker om konkurranseskadelig adferd og lovbrudd* (§§10/11)	45	27	41	33
Mottatte høringer	193	124	130	146
Internasjonale saker	82	79	56	57
Administrative og andre saker	177	153	154	173
Totalt	900	481	477	506

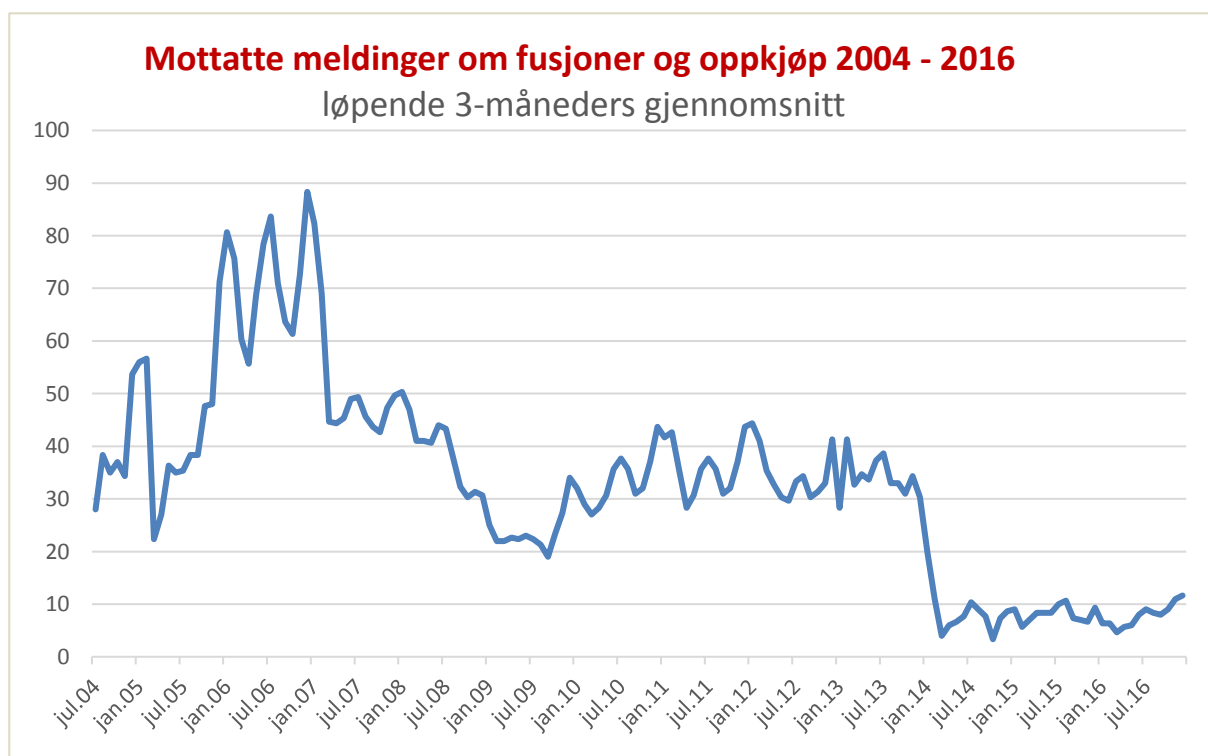
*Ikke alle tips og henvendelser om mulig lovbrudd blir registrert som sak.

Avsluttede saker	2013	2014	2015	2016
Inngrep mot fusjoner og oppkjøp (§ 16)	2	3	5	3
Inngrep mot konkurranseskadelig adferd (§§ 10/11)	1	0	2	1
Påpekning av skadelige offentlige reguleringer (§ 9e)	0	0	0	0
Høringsuttalelser	16	13	10	10
Overtredelsesgebyr for brudd på gjennomføringsforbud	3	5	2	0

Overtredelsesgebyr i vedtak (TNOK)	2013	2014	2015	2016
Konkurranseskadelig adferd*	360000	0	18850	6500
Brudd på gjennomføringsforbud	800	26300	950	0

*Ikke justert for lempning eller manglende betalingsevne

Etterforskning	2013	2014	2015	2016
Bevissikring § 25 - saker/steder	2/4	6/17	1/9	1/3
Forklaringsopptak § 24 - saker/antall	4/20	5/34	5/45	4/17
Mottatte lempningssøknader	2	3	3	3

Vedlegg 2 – Likestilling og mangfold

Likestilling

Redegjørelsesplikten for likestilling følger av likestillingsloven § 24 og veileder "Hvordan fremme likestilling og hindre diskriminering". Arbeid med likestilling er viktig for Konkurransetilsynet. En balansert fordeling av kvinner og menn blant ansatte gjør at begge kjønn sitt perspektiv og kompetanse kommer til sin rett på alle nivå og ledd i tilsynet sitt arbeid. Konkurransetilsynet er opptatt av at alle ansatte får anledning til å utvikle sine individuelle og organisatoriske ferdigheter.

Tabellen er basert på tallmateriale pr. 1. oktober 2016 hentet fra SAP i egen virksomhet og inkluderer ansatte fra KOFA.

		Kjønnsbalanse			Månedslønn	
		m%	k%	Totalt (N)	Menn kr	Kvinner kr
Totalt i	2016	45	55	110	56637	50708
Konkurransetilsynet	2015	46	54	114	54663	48390
Toppledernivå (Direktør/Avd.dir)	2016	64	36	11	84390	81782
	2015	58	42	12	82997	75897
Mellomledernivå (Seniorrådgiver)	2016	20	80	5	64467	60694
	2015	20	80	5	62517	58400
Seniorrådgivere	2016	51	49	59	57517	52458
	2015	55	45	50	56906	53499
Rådgivere	2016	27	73	26	42335	41977
	2015	28	72	36	41593	40047
Førstekonsulenter	2016	50	50	6	36837	34337
	2015	44	56	9	35298	33776
Konsulenter	2016	100	0	1	36258	0
	2015	100	0	1	35292	0

Fordeling på stillingskategori, lønn og kjønn

		Antall tilsatte		Midlertidig ansatte		Foreldrepermisjon		Legemeldt fravær		
		Total (N)	M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Totalt i	2016	110	0	5,00	2,00	1,67	3,11	5,93	0,38	4,27
Konkurransetilsynet	2015	114	0	4,84	1,92	0	1,01	3,09	1,77	4,18

Fordeling permisjon og fravær

a) Likestilling på bakgrunn av kjønn

I 2016 utgjør kvinner 55 % av alle ansatte. 36 % av ledelsen er kvinner, dette er en nedgang på 6 % fra 2015 og skyldes at en toppleder har sluttet i virksomheten. Innenfor de ulike stillingsgruppene er delen av kvinners lønn tilnærmet lik menns lønn, eller noe lavere. For ledelsen utgjør kvinners lønn 97 % av menns lønn.

For seniorrådgivere utgjør kvinners lønn om lag 91 % av menns lønn, en nedgang fra 2015 på 3 prosent. Dette skyldes at en del kvinner fikk opprykk i 2016 og har noe lavere lønn pga. tjenestetid. For kategorien rådgivere utgjør kvinners lønn om lag 99 % av menns lønn, og tilsynet er fornøyd med å ha oppnådd et noenlunde likt lønnsnivå for kvinner og menn i denne stillingskategorien.

b) Likestilling på bakgrunn av etnisitet og nedsatt funksjonsevne

Ved intern og ekstern rekruttering legger Konkurransetilsynet vekt på mangfold på arbeidsplassen og oppfordrer kvalifiserte kandidater til å søke – uavhengig av alder, seksuell orientering, kjønn og kjønnsidentitet, funksjonshemming, nasjonal eller etnisk bakgrunn. Særlig ved rekruttering til lederstillinger blir likestillingsprinsippet vektlagt. Tilsynet har flere ansatte med innvandrerbakgrunn og har som mål å øke tallet ved rekruttering. Det er likevel få innvandrere som søker stilling i Konkurransetilsynet, selv om det går frem av utlysningen av innvandrere oppfordrer til å søke. Det er ingen endring i tallet på ansatte med innvandrerbakgrunn i 2016. Tilsynet hadde ingen personer med nedsatt funksjonsevne på praksisplass i 2016, men vil jobbe for å få dette til i 2017. De nye lokalene fra Konkurransetilsynet er universelt utformet. Konkurransetilsynet har en IKT-lærling, og forsøker å få inn en lærling i kontorlag i 2017. Læretiden strekker seg over to år og tilsynet har tidligere hatt flere lærlinger med innvandrerbakgrunn.

Vurdere og iverksette tiltak for å fremme likestilling og hindre diskriminering

Det vil kunne være variasjoner i antall kvinner i forhold til antall menn, og forskjeller i kvinners lønn i forhold til menns lønn. Tilsynet har fokus på dette og følger opp på følgende måte:

a) Tiltak for å øke antall kvinner i ledende stillinger

Det er en målsetting at toppledelsen skal bestå av minimum 30 % kvinner. Denne målsettingen har vært oppfylt siden 2011. I 2016 var den på 36 %, en nedgang fra 42 % i 2015.

b) Likelønn mellom menn og kvinner på alle stillingsnivå

Tilsynet har som mål å oppnå likelønn mellom menn og kvinner på alle stillingsnivå. Det er relativt små forskjeller i lønn mellom menn og kvinner med lik erfaring og kompetanse i tilsynet. Det er derfor ikke planlagt eller iverksatt spesielle tiltak på dette området.

c) Sykefravær

Konkurransetilsynet fokuserer på helsetiltak til det beste for den individuelle arbeidstaker og til det beste for virksomheten. Sykefraværet følges opp av ledere med personalansvar og i AMU-møter som avholdes jevnt gjennom året. I tilsynet har kvinner et høyere sykefravær enn menn.

d) Språk

Arbeidstakere som ikke har norsk som morsmål får tilbud om å delta på norskundervisning dekket av arbeidsgiver.

Vedlegg 3 - Det alminnelige prisreguleringsfondet: Årsregnskap

1 Ledelseskommentar

Det alminnelige prisreguleringsfondet ble opprettet i 1941 med sikte på å få til disposisjon prisutjevningssmidler som ikke var knyttet til bestemte bransjer, men som kunne brukes til prisnedskrivning eller for å hindre prisstigning i slike tilfeller der det ikke var praktisk å gjennomføre spesielle utjevningsordninger. Fondet var hjemlet i daværende prislovens §25 og vedtektene er gitt ved kgl. Res. av 22. desember 1950. Prislovens §25 ble endret i 1991 ved at det bl.a. ble gitt anledning til å bruke midler av fondet til andre formål enn prisreguleringstiltak.

Konkurransetilsynet har siden 1999 vært fondets sekretariat og regnskapsfører. Ved overtakelse i 1999 hadde fondet pr 31. desember en kontantbeholdning på 21,8 mill. kr. Renteinntektene var på 1,3 mill. kr. I brev fra Nærings- og fiskeridepartementet av 27.05.2014 fikk Konkurransetilsynet nye retningslinjer for fondet, og fondet ble da også omgjort til å være et tilskuddsfond der midlene benyttes til å gi tilskudd til ulike aktiviteter innenfor et bestemt område. Midlene i fondet og avkastningen av disse midlene går til å finansiere tildelingen av tilskuddene. Fondet er regulert av nevnte retningslinje, Økonomiregelverkets bestemmelser kap. 3 og 6 og forskrift nr. 4316 av 24. januar 1992 om det alminnelige prisreguleringsfond. Det er vedtatt at fondet på sikt skal avvikles og omgjøringen av fondet til å bli et tilskuddsfond følger som konsekvens av dette.

I den nye retningslinjen for fondet er fondets formål definert som følgende: "*Fondsmidlene kan benyttes til forskning om konkurranseforhold og pris- og konkurransepolitiske virkemidler*". Fondet kan benyttes til tiltak som fremmer fondets formål.

Konkurransetilsynet lyste den 2. oktober 2014 ut forskningsmidler på inntil 6 mill. kr årlig til utvalgte prosjekter og utredninger om konkurranse. Våren 2015 ble det tildelt ca fem millioner kroner i forskningsmidler til ni prosjekt innenfor konkurranserett- og økonomi. Etter ny utlysning 18. desember 2015 for årene 2016 og 2017 ble det tildelt midler til fem prosjekt tilsvarende ca tre millioner kroner. I utlysning fra 26. oktober 2016 ble det utlyst inntil 9 millioner i forskningsmidler for perioden 2017-2018. Utbetaling for 2016 er noe lavere enn beløpene som ble tildelt for året. Flere prosjekter har fått fristutsettelse, og de siste delutbetalingene for disse prosjektene vil skje når sluttrapport og sluttregnskap foreligger.

Årsregnskapet er avlagt i henhold til bestemmelser om økonomistyring i staten og krav fra NFD i retningslinjen for fondet. Jeg mener regnskapet gir et dekkende bilde av de disponible bevilgninger, regnskapsførte utgifter, inntekter, eiendeler og gjeld som fondet har. Riksrevisjonen er ekstern revisor og bekrefter årsregnskapet for det alminnelige prisreguleringsfondet. Årsregnskapet er ikke ferdig revidert per dags dato, men revisjonsberetningen, som også vil gjelde regnskapet for Konkurransetilsynet og KOFA, antas å foreligge i løpet av 2. kvartal 2017. Beretningen er ikke offentlig fram til Stortinget har mottatt Dokument 1 fra Riksrevisjonen, men vil bli publisert på Konkurransetilsynet sine nettsider så snart dokumentet er offentlig.

Bergen, den 24. februar 2016

Lars Sørsgård
konkurransedirektør

2 Oppstilling av bevilgningsrapportering med noter

Prinsippnote for bevilgningsrapportering

Årsregnskap for det alminnelige prisreguleringsfondet er utarbeidet og avlagt etter nærmere retningslinjer fastsatt i bestemmelser om økonomistyring i staten ("bestemmelsene"). Årsregnskapet er i henhold til krav i bestemmelsene punkt 3.4.6 og Finansdepartementets rundskriv R-115 av 24. november 2016, punkt 8.

Det alminnelige prisreguleringsfondet ble opprettet ved avsetning av avgifter som følge av prisregulering. Fondet er gruppert til å være et B2.3 fond, et fond med midler som ikke kan regnes som aktiva i kapitalregnskapet, men som statlige myndigheter har rett til å disponere. Det alminnelige prisreguleringsfondet er en formuesmasse (kapital) som regnskapsmessig er adskilt fra statens øvrige midler, og der anvendelsen er bundet til et nærmere fastsatt formål med varighet utover ett budsjettår. Fond har en forenklet rapportering til statsregnskapet. Betalingsformidling skal skje gjennom statens konsernkontoordning og likvidene skal oppbevares på oppgjørskonto i Norges Bank. Beholdninger på oppgjørskonti overføres til nytt år.

Bevilgningsrapporteringen

Øvre del av oppstillingen viser hva som er rapportert i likvidrapporten til statsregnskapet. Likvidrapporten viser fondets saldo og endringer i perioden på fondets oppgjørskonto i Norges Bank. Alle finansielle eiendeler og forpliktelser som fondet er oppført med i statens kapitalregnskap, vises i oppstillingens nedre del.

Oppstilling av bevilgningsrapportering 31.12.2016

Beholdninger rapportert i likvidrapport	Note	Regnskap 2016
Inngående saldo på oppgjørskonto i Norges Bank		22 842 695
Endringer i perioden		-3 889 429
<i>Sum utgående saldo oppgjørskonto i Norges Bank</i>		18 953 266

Beholdninger rapportert til kapitalregnskapet 31.12.16

Konto	Tekst	Note	2016	2015	Endring
811502	Beholdninger på konto(er) i Norges Bank		18 953 266	22 842 695	-3 889 429

*Note A utarbeides ikke for det alminnelige prisreguleringsfondet på bakgrunn av at det er ikke blir gitt tildelinger over statsbudsjettet til fondet. Det er kun årlige renteinntekter som blir bokført som inntekter til fondet.

3 Oppstilling av fondsregnskap med noter

Prinsippnote til årsregnskapet

Det alminnelige prisreguleringsfondet har regnskapsfører nummer 811502 og oppgjørskonto 0677 6014 3695 i Norges Bank. Fondsregnskapet tilsvare oppstillingen av virksomhetsregnskapet i årsregnskapet for statlige virksomheter. Fondsregnskapet er utarbeidet etter kontantprinsippet. Det innebærer at inntektene (overføringer til fondet) vises i oppstillingen av resultatet når de er innbetalt. Utgifter (overføringer fra fondet) vises i oppstillingen av resultatet når de er utbetalt.

Resultatoppstillingen inneholder alle overføringer til og fra fondet i regnskapsåret. Periodens resultat er forskjellen mellom overføring til fondet og overføring fra fondet og resultatet viser netto endringer i fondskapitalen. Resultatet er overført til opptjent fondskapital i balanseoppstillingen.

Kapitalinnskudd eller tilbakebetaling av kapitalinnskudd i fondet blir ikke vist i resultatoppstillingen, men blir ført direkte i balansen mot innskutt fondskapital.

Oppstilling av resultat for PF 2016	Note	2016	2015
<i>Overføringer til fondet</i>			
Overføringer fra andre statlige regnskap	1	108 321	239 578
Sum overføringer til fondet		108 321	239 578
<i>Overføringer fra fondet</i>			
Overføringer til andre statlige regnskap	2	3 997 750	3 797 373
Sum overføringer fra fondet		3 997 750	3 797 373
Resultat for perioden		-3 889 429	-3 557 795
Disponering			
Overføring av resultat for perioden til opptjent fondskapital		3 889 429	3 557 795

Oppstilling av balanse for PF 2016	Note	2016	2015
<i>Eiendeler</i>			
Oppgjørskonto i Norges Bank		18 953 266	22 842 695
Sum eiendeler		18 953 266	22 842 695
<i>Fondskapital og gjeld</i>			
Innskudd fondskapital	3	21 800 000	21 800 000
Opptjent fondskapital	3	-2 846 734	1 042 695
Sum fondskapital og gjeld		18 953 266	22 842 695

Note 1

Fondets inntekter består av renteavkastning på beholdningen i Norges Bank. Dette er vist i linjen overføringer fra andre statlige regnskap med kr 111 797. I tillegg er det trukket fra et beløp på kr 3 476 som ble innbetalt ved en feil i desember 2015, denne summen skulle til Konkurransetilsynet og ble korrigert i 2016. I 2015 var renteavkastningen på kr 236 102.

Note 2

Det er gjort utbetalinger til prosjekter hos følgende tilskuddsmottakere i 2016:

Mottaker	Beløp
Handelshøyskolen BI	771 875
NHH	100 000
Oslo Economics AS	150 000
SNF	1 825 875
Uni Research AS	700 000
Universitetet i Bergen	450 000
Sum tilskuddsutbetaling 2016	3 997 750

Note 3

Ved overtakelse som sekretariat for fondet i 1999 hadde fondet pr 31.12 en kontantbeholdning på kr 21,8 mill. Renteinntektene var på kr 1,3 mill. Opptjent fondskapital er renteavkastning og utbetalinger i perioden fra overtakelse av fondet. Ved utbetalinger fra fondet kan det benyttes både renter og innskutt kapital.

Vedlegg 4 – Det alminnelige prisreguleringsfondet: Rapportering på prosjekter

Konkurransetilsynet har så langt tildelt midler fra prisreguleringsfondet ved tre utlysninger/ tildelinger, der siste utlysning ble gjennomført høsten 2016. I det følgende gis en overordnet oversikt over prosjektporteføljen som hadde aktivitet i 2016, samt nye prosjekter etter utlysning høsten 2016.

SNF v/ Ivar Gaasland – " Bruk av markeder og konkurranse i omsetning av matvarer"

Prosjektet ble tildelt 445.500 kr for 2015 ved vedtak V2015-15. Hovedmålet med prosjektet var å utrede hvordan en i praktisk politikk kan legge til rette for en mest mulig effektiv omsetning av matvarer samtidig som sentrale politiske målsettinger for jordbrukspolitikken blir ivaretatt. Resultat av prosjektet ble presentert for Konkurransetilsynet våren 2016. Prosjektet har resultert i en artikkel, som er tilgjengelig elektronisk på kt.no. Prosjektet er avsluttet i 2016.

BECCLE – seminarrekke, internasjonale konferanser, stipend masteroppgaver

BECCLE ble ved vedtak V2015-3 tildelt 450.000 kr i 2015 og 450.000 kr i 2016 til finansiering av seminarrekke, årlige konferanser med internasjonal deltakelse i 2015 og 2016, samt finansiering av studentstipend til masterstudenter. BECCLE arrangerte i perioden 20 ordinære seminarer i Bergen innenfor en rekke konkurranseøkonomiske og konkurranserettslige tema. I tillegg ble det avholdt større seminarer. BECCLE arrangerte også de to første årlige konkurransepolitiske konferansene for jurister og økonomer, med deltakere fra nasjonale myndigheter, academia, advokatfirma mv. BECCLE utdelte 29 masterstipend til masteroppgaver i konkurranserett og konkurranseøkonomi. Ved avslutning av prosjektet i 2016 gjenstod et mindre underforbruk på prosjektet som blir overført til tilsvarende formål i 2017.

Oslo Economics – "UPP rammeverk med vertikale elementer"

Oslo Economics fikk ved vedtak V2015-10 tildelt 525.000 kr for 2015-2016 til prosjekt om UPP med vertikale restriksjoner. Formålet med prosjektet var å videreutvikle prispress-test-rammeverket til Hausman m.fl. (2011). Prosjektet har resultert i en vitenskapelig artikkel som vil bli publisert i Review of Industrial Organization. En elektronisk artikkel er tilgjengelig på kt.no. Prosjektet er avsluttet.

SNF v/ Ronny Gjendemsjø – "Prissignalisering"

Prosjektet fikk ved vedtak V2015-14 tildelt 445.500 kr for 2015. Prosjektet fokuserte på offentlig kommunikasjon mellom bedrifter som skjer før bedriftene bestemmer sin faktiske markedsatferd. ("signaling" / "pre-play announcements"). Prosjektet har resultert i et workingpaper, som er tilgjengelig elektronisk på kt.no. Prosjektet er avsluttet i 2016.

BI v/ Christian Riis og UiO v/ Espen Moen – "Konkurransepolitikk i dynamiske markeder og markeder med strukturelle nettverkseffekter"

Prosjektet ble ved vedtak V2015-21 tildelt 650.000 kr i 2015 og 650.000 kr i 2016. Prosjektet består av to delprosjekt: i) *Konkurransepolitikk i dynamiske markeder* og ii) *Prising og konkurransepolitikk i markeder med strukturelle nettverkseffekter*. Deler av prosjektet ble presentert i seminar på BECCLE februar 2016. En mer helhetlig presentasjon av prosjektet ble holdt for Konkurransetilsynet våren 2016. Prosjektet har resultert i to artikler, som er tilgjengelig elektronisk på kt. no. Prosjektet har fått fristutsettelse til mai 2017 for ferdigstilling av ytterligere en artikkel.

SNF v/ Kurt Brekke – "Competition in hospital markets"

Prosjektet fikk ved vedtak V2015-13 tildelt 783.250 kr for 2015 og 708.000 kr for 2016. Formålet med prosjektet er å studere effekten av konkurranse i sykehusmarkedet. Prosjektet omfatter tre delprosjekt: i) *Sykehusfusjoner og incentiver for kvalitet og kostnadseffektivitet*, ii) *Pasientvalg og sykehuskonkurranse*, og iii) *Konkurranse mellom offentlige og private sykehus*. Prosjektet har primært

et empirisk fokus. Foreløpige resultater av prosjektet ble presentert for tilsynet våren 2016. Prosjektet er i en slutfase, og har fått utsatt frist.

Uni Rokkansenteret – "Issues in competition policy"

Uni Rokkansenteret fikk ved vedtak V2015-4 tildelt 1.200.000 kr for 2015 og 800.000 kr for 2016 til prosjektet "*Issues in competition policy*". Prosjektet består av flere delprosjekt og omhandler vertikale relasjoner, avhjelpende tiltak i fusjoner og prisingsstrategier, samt analyse av kartellatferd. Prosjektet har fått fristutsettelse til juli 2017.

SNF v/Bjørn Olav Johansen – "Web portals"

Prosjektet "*Web portals*" fikk ved vedtak V2015-16 tildelt 525.500 kr for 2015 og 602.000 kr for 2016. Prosjektet skal resultere i to vitenskapelige artikler. I prosjektet studeres web-portaler, MFN klausuler og trussel om "single homing", samt mulige effektivitetsgrunner for å benytte MFN. Prosjektet har fått fristutsettelse til juli 2017.

NHH v/ Morten Sæthre – "Competition and development of productivity in the retail sector"

Prosjektet ble ved vedtak V2015-20 tildelt 130.000 kr for 2015 og 90.000 kr for 2016. Prosjektet har som formål å studere hvordan konkurranse og produktivitet påvirker hverandre i et dynamisk perspektiv. Foreløpige resultat i prosjektet ble presentert for tilsynet våren 2016. Prosjektet har fått fristutsettelse til sommeren 2017.

SNF v/ Hans Jarle Kind – "Competition policy and strategy: The interplay between consumers, upstream and downstream market players"

Prosjektet ble ved vedtak V2015-36 tildelt 391.250 kr for 2016 kr og 413.750 kr for 2017. Prosjektet omhandler dagligvarekjedenes integrering oppstrøms mot distribusjonstjenester, og skal i henhold til prosjektbeskrivelse resultere i to artikler. I tillegg vil det utarbeides en artikkel om kjedenes bruk av lojalitetsprogrammer. I henhold til inngitt statusrapport er prosjektet i rute.

Nye prosjekter

Følgende prosjekter vil etter utlysning høsten 2016 motta forskningsmidler i 2017/2018:

- Beccle fikk ved vedtak V2017-1 tildelt 450.000 kr til seminarrekker, masterstipender og BECCLE konferansen for 2018.
 - Oslo Economics fikk ved vedtak V2017-2 tildelt 600.000 kr for 2017 til prosjektet "En generell modell for å estimere priseffekter av strukturendringer".
 - SNF v/ Hans Jarle Kind fikk ved vedtak V2017-3 tildelt 565.500 kr for 2017 og 823.500 kr for 2018 til prosjektet "New aspects of competition in media and network markets: implications for competition policy?"
 - SNF v/ Øivind Anti Nilsen fikk ved vedtak V2017-4 tildelt 154.000 kr for 2017 og 392.000 kr for 2018 til prosjektet "Banking markets: Local competition and risk taking".
 - SNF v/ Frode Steen fikk vedtak V2017-5 tildelt 304.000 kr for 2017 og 762.913 kr for 2018 til prosjektet "Industrial organization of legal and illegal cartels: dynamics in collusion over time and jurisdiction."
-

Tips oss om brudd på konkurranseloven

Konkurransetilsynet ønsker tips om ulovlig samarbeid eller misbruk av dominerende stilling – både fra personer og fra foretak.

Tips kan sendes anonymt eller med navn.

Konkurransetilsynet har taushetsplikt om tipseres identitet. Taushetsplikten gjelder også overfor sakens parter og deres representanter.

Bruk skjemaet på <http://www.kt.no/nb-NO/ulovlig-samarbeid/tips-oss/> eller ring vår tipstelefon: **55 59 75 55** (8.00–15.45).

Lempning

Amnesti, eller den såkalte lempningsordningen, gir deg mulighet til å ta ansvar og bryte ut av et ulovlig samarbeid. Du kan unngå gebyr og straffeforfølgning.

Henvendelser om lempning kan rettes til Konkurransetilsynet på en av følgende måter:

- Lempningstelefon **55 59 75 38** (8.00-15:45)

- Ring en medarbeider på etterforskningsavdeling (også utenfor arbeidstiden): se

<http://www.kt.no/nb-NO/ulovlig-samarbeid/lempning/kontakt-oss/>

- E-post lempning@kt.no

Konkurransetilsynet

Postboks 439 Sentrum
5805 Bergen

Kontorlokaler: Zander Kaaes gate 7, 5015 Bergen

Organisasjonsnummer: 974 761 246

Telefon: 55 59 75 00

Telefaks: 55 59 75 99

E-post: post@kt.no

